

Hz. PEYGAMBER'İN SUÇLAR HAKKINDA UYGULADIĞI TEMEL PRENSİPLER*

Osman Nedim YEKTAR**

Özet

Hz. Peygamber'in suç hakkındaki uygulamalarına bakıldığında belirli ilkeler çerçevesinde hareket edildiği görülür. Bu ilkeler kendi içerisinde tutarlılık arz ettiği gibi birbirleriyle de uyum içerisinde bir bütünün parçaları gibidirler. Hz. Peygamber döneminde her suçun kendisine has unsurları, cezaları teker teker ortaya koyulmuştur. Bu hususlar sonradan gelecek ümmetine uygulamalı olarak öğretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suçlu, Ceza, Af.

**Hz. BASIC PRINCIPLES that PEYGEMBER the CRIME ABOUT
PRACTICE**

Abstract

Hz. When the application on the Prophet's crime is seen to be acting in accordance with certain principles. These principles are like the parts of a whole in harmony with each other as he is consistent in itself. Hz. Prophet, its unique elements of each crime, punishment has been revealed one by one. These issues are taught as applied to the later community.

Keywords: Crime, Criminal, Punishment, Forgiveness.

* Bu çalışma "Hz. Peygamber'in Suça ve Suçluya Bakışı" doktora tezinden derlenmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi, onyektar@nku.edu.tr.

GİRİŞ

Hız. Peygamber'in, başta inanç ibadet ve ahlâk esasları olmak üzere, dinin her alanındaki söz ve uygulamalarını ifade eden Sünnet'i, ebedî risâletinin bir parçasıdır. Su, nasıl iki elementin birleşmesiyle meydana geliyorsa, İslâm'da temelde Kitab ve Sünnet'in birlikte yorumlanması ve yaşanmasından ibarettir. Müslümanların tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de en çok müracaat ettiği kaynak Kur'ân'dan sonra Sünnet'tir.¹ Ancak, gerek İslâm ile ilgili bilimsel çalışmalarda ve gerekse toplumu yönlendirmeye ilgili hususlarda kendisine müracaat edilen Sünnet'in, hem bir bilim olarak, hem de kendisinden istifade edilen metinler olarak bir takım husûsiyetleri bulunmaktadır. İşte Sünnet'in bu hususiyetleri birtakım anlama ve uygulama problemlerine neden olabilmektedir.

Problemler bazen görüldüğü gibi de olmaz. Problemlerin asıl sebeplerini iyi bilmek gerekir. Asıl problem bazen unutulup, bardağı taşıran son damla problem olarak görülebilir. Bu yanı sıra düşmemek için, problemi çözerken olaya farklı zaviyelerden yaklaşmak, beyin fırtınası yapmak gerekir. Bu, problemi doğru analiz etmeyi sağlar. Olaylar arası ilişkilerde hangisinin sonuç, hangisinin problem olduğunun da tespiti çözüm sunmaya doğrudan etki eden hususlardandır.²

Hız. Peygamber'in Sünnet'inde suç hakkındaki uygulamalarında ne tür metotlar takip etmiştir? Suç hakkında gelişigüzel bir metot mu takip etmiştir? Suç-fail, suç-ceza arasında ne gibi bir denge gözetmiştir? Bu çalışmamızda bu soruların cevaplarını irdelemeye gayret edeceğiz. Bu soruların cevaplarını hadîs metinlerinden elde ettiğimiz bilgiler ışığında doğru cevaplandırmaya ve günümüze aktarırken doğru anlayarak aktarmaya çalıştık.

¹ Nihat Yatkın, *Günah ile İlgili Bir Hadisin Tahlili*, İlahiyat Yay., Ankara 2006, 11.

² Süleyman Akyürek, *Din Hizmetlerinde Sorun Çözme Ders Notları*, Cezaevlerinde Hizmet Sunan Vaizler-Müftüler Semineri, Antalya 2006, 1.

Anlamadan kasıt, hadîsleri dil ve fıkıh yönünden anlamamanın yanında, varid olduğu coğrafya, zaman-mekân bağlamında değerlendirmek gerekmektedir. Bunu ileri seviyede anlamaya çevirebilmek için de farklı ilim dallarını ilgilendiren yönleriyle hadîsler ele alınmalıdır. Bu yüzden sosyal-kültürel, ferdî- psikolojik, fizikî-coğrafi, zaman-zemin vs. şeklindeki harici etkiler ile hadîslerin iç sıyakında geçen anlamlar bütünleştirilmelidir. Böylece ileri seviyede anlamaya ulaşılmış olur.³

Bunlardan elde edilen bulgular, Hz. Peygamber tarafından hadîsin “ne tür bir bağlayıcılıkla” îrad edildiğini anlamaya yardımcı olur. Ulaştığımız anlamların hangisi “hüküm”, hangisi “ifta”, hangisi “yol gösterme ve irşâd”, hangisi “arabulucuk”, hangisi “öğretme-yönlendirme” vs. ’ye yönelik olduğunu tespit etmek gerekir.⁴

Bu bilgileri göz önünde bulundurarak Rasûlullâh’ın Sünnet’inde suçlar hakkında uygulamaları göz önünde tutularak bu konudaki temel prensipler belirlenmeğe çalışılmıştır.

1. Şüphe ile Had Suçlarından Cezaların Düşürülmesi

Toplumda vuku bulan olur olmaz her husus had cezası⁵ kapsamında değerlendirilir, ceza verilmeye kalkışılırsa cezanın bir esprisi kalmaz. İnsanlar, bu kez cezanın kalkması için toplumsal bir direnç göstermeye başlarlar. Bile bile o suçu işleyecek olanlar olabilir. Öyle olunca da toplum, fesada uğramış olur.⁶

³ Selçuk Coşkun, *Hadîs Değerlendirmelerinde Bütünlük, Anlamada ve Anlatımda Bütünlük*, Aktif Yay., Ankara 2003, 234-5.

⁴ Coşkun, *Hadîs Değerlendirmelerinde Bütünlük*, 285.

⁵ Had Cezası: Miktarı ve keyfiyeti Allah ve Hz. Peygamber tarafından belirlenmiş cezalardır.

⁶ Ali b. Muhammed Şevkânî, *Neylu ’l-Evtâr Şerh’u Müntekâ ’l-Ahbâr, Dâru’l- Vefâ, Mısır 2008, V, 309.*

Bu fesadı önleme adına toplumda cezaların uygulanmasında ilkeli davranmak gerekir. Hz. Peygamber cezaları uygulamada ilk dönemdeki uygulamalarıyla cezalar yerleştikten sonraki dönemdeki uygulamaları farklı kriterlere dayanmaktadır.⁷ O, ceza verme hususundaki fesadın önüne geçtiği gibi, ceza vermemesi halinde oluşacak fesadın da önüne geçmiştir. Bu yüzden toplumsal düzeni kurma ve geliştirme adına, belirli bir zorunluluğun ifadesi olarak cezaları uygulamıştır. Bu zorunluluk ceza hukuk usulü açısından şu şekilde ifade edilebilir: Ceza vermek, devlet hayatında ve grup hayatında zorunluluğun ifadesidir. Devlet belirli zarar verici hareketleri cezalandırmaktan geri durmamalıdır. Felsefî açıdan cezanın bir hakka dayanıp dayanmadığını tartışmak yersizdir. Zira bütün filozoflar, ceza vermenin bir hakka dayanmadığını ispat etseler de zararlı hareketler karşısında devlet ve ondan küçük hukuka dayalı gruplar ceza vereceklerdir. Başka türlü hareket edilmesine imkân yoktur. Bu zorunlu bir haldir. Her zorunluluk belli ölçü ve miktarlarda meşru olur. Ceza vermedeki zorunluluğun sınırı sosyal yararadır.⁸

⁷ Hicretin ikinci yılına kadar Müslümanlar hükümler ile pek sorumlu tutulmamışlardı. Sorumluluklar bu döneme kadar azar azar gelmişti. Bunun da nedeni, her yeni gelen sorumluluk bir sonra gelecek hükmün hazırlığı niteliğindeydi. Örneğin ilk olarak içkinin zararlarının açıklanması ile ortam hazırlandı. Bu ortamdan sonra ayetler, sırayla indi. Abdu'l-Kerim Zeydan, *el-Medhal li-Dirâseti 'ş-Şerâti'l-İslamiyye*, Müessesetu'r-Risale Nâşirûn, Beyrut 2006-1426, 206.

Aişe'den rivayet edildiğine göre ilk inen sûreler, cennet ve cehennemden bahsetti. İnsanların, İslâm'a kalpleri ısınınca helâl ve haramı bildiren ayetler inmeye başladı. Şayet ilk evvel "içki içmeyin"⁷ yasağı inseydi, insanlar, "Biz kesinlikle içki içmeyi bırakmayız," derlerdi. Şayet yine ilk evvel "Zina etmeyin" yasağı inmiş olsaydı, insanlar, "Biz zina etmeyi asla bırakmayız." diyeceklerdi. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil Buhârî, *Câmiu's-Sahîh*, Musahhîh ve Mudekkik Takdîm Muhammed Ahmed el-Hallâf, Dâru İhyâu't-Türâsi'l-Arabî, Lübnan tsz., Fezâilu'l-Kur'an, 6. Bu durum suçlarla mücadelede hep göz önünde tutulmuştur.

⁸ Dönmezer, Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İstanbul Üniversitesi - Sermet Matbaası, İstanbul 1979, I, 124, 5.

Sosyal yarar kavramı geniş bir kavramdır. Hangi hallerde ceza uygulanacaktır. Her ceza her suçluya aynı çeşitte veya miktarda uygulandığında topluma fayda getirir mi? Fitneye mi sebep olur? Bunların mülâhazalarını iyi yapmak gerekir.

Hız. Peygamber bu mülâhazaları gönlünde ve aklında yapmıştır. Belli bir amaç için ceza uygulamıştır. Toplumdan suçlu kaldırmak için ceza uygulamıştır. Bu cezaların uygulama sahası olan suçlular ve suçlarda katı kuralcı olmamıştır. Cezalarda ölçüler ve miktarlar koymuştur. Ayrıca suçların çeşidine göre de cezalar getirmiştir. Katı kural ile ceza verme hususunu şüphe kavramı ile yumuşatmıştır. Böylece ceza vermede oluşabilecek aşırılıkların önüne geçmiştir.⁹

Deliller şüphe arz ediyorsa Hız. Peygamber had cezalarının düşürülmesini istemiştir. Bu konuda en kapsamlı rivayet Tirmizi'de geçmektedir. Hız. Peygamber şöyle buyurur:

(Ey Hâkimler!) Gücünüz yettiği ölçüde Müslümanlara had cezası vermemeye bakın! Hadleri uygulamada bir çıkış kapısı bulursanız, suçluya had cezası uygulamayın. Zira bir hâkimin affetmede hataya düşmesi, ceza vermede hataya düşmesinden daha hayırlıdır.¹⁰ Hız. Peygamber bu hadisinde ifade ettiği şüphe'yi uygulamaları ve sözleriyle adeta açıklamıştır. Biz bunları üç grupta topladık.

1. Suç işlediği kesin olan kişiler hakkında had cezasının düşürülmesi: Suçlunun iyi halli olması, açlık durumu, ikrah altında olması, suç olduğunu bilmemesi durumları, şüphe olarak telakkî edilmiştir. Bu durumlarda kişiye hiçbir ceza verilmemiştir.

⁹ Osman Nedim Yektar, "Sünnet'te Suç ve Suçlu", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Erzurum 2014,

¹⁰ Ebû İsa Muhammed b. İsa es-Sevri Tirmizî, *Câmiu's-Sahîh*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2001-1421, Hudûd, 2; Şâfiî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, yy. tsz., 236.

Nitekim Hz. Peygamber, casusluk yaptığı kesin olup, Bedir gazilerinden olan Hatip b. Ebi Beltaa'yı affetmiştir.¹¹ Buradaki cezayı düşürmesi suçluluğu kesin olan bir kimse hakkında gerçekleşmiştir.

Bir kişinin evine rahatça girip-çıkabilen kölesi, hizmetçisi, eşi, kişinin eşyasını çalmış olsa bu kişilere el kesme cezasının uygulanmaması yönünde, Rasûlullah'ın tavsiyeleri vardır.¹² Ömer zamanında da bir köle, efendisinin aynasını çalmıştı. Ömer bu kölenin elini kesmemiştir. Ali de bu uygulamayı tatbik etmiştir.

Aç olan birisinin ağaçta veya bahçe duvarı üstündeki meyveden yemesi durumunda el kesme cezası verilmeyeceği¹³ ifade edilmiştir.

Hz. Peygamber döneminde adamın biri, bir kadını zinaya zorladı. Hz. Peygamber adama had uyguladı. Kadına ceza vermedi.¹⁴

Buna benzer bir durum Ömer zamanında yaşandı. Bir kadın Ömer'e geldi. Kadın aç ve susuz kaldığı bir günde çobanın bir tanesinden su istediğini, fakat çobanın ona su vermeyip onu zinaya zorladığını anlattı. Ömer, bu kadından had cezasını düşürdü.¹⁵

Başka bir kadın, Ömer'e gelerek deve pazarına gittiğini, bir erkeğin kendisini taciz ettiğini anlatmaya başladı. Ömer, anlamamış gibi yaptı. “Ne

¹¹ Ebû'l-Hüseyn b. El-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbûrî Müslim, *Sahîhu Müslim*, Tahric: Muhammed b. İyâdî, Mektebetü's-Safâ, Kahire 2003-1424, Fezâilu's-Sahâbe, 161.

¹² Aliyyü'l-Kârî, *Mirkâtü'l-Mefâtih*, , Dâru'l-Fikr, Beyrut 1994-1414, VII, 192; Yalnız köle ile ilgili olarak bir şey çalarsa satılması yönünde Rasûlullah'ın tavsiyesi bulunmaktadır. Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, Thk. Muhammed Nasiruddin Elbânî, Dâr'u İbnü'l-Hazm, Beyrut 2005-1426, Hudûd, 22.

¹³ Mâlik b. Enes, *Muvatta*, Thk. Halil Me'mûn Şeyha, Daru'l-Ma'rife, Beyrut 2007, Hudûd, 22.

¹⁴ Ebû Abdillâh Mâce, Muhammed el-Kazvînî, *Sünen*, Dâru's-Selam, Riyad 1421-2000, Hudûd, 30.

¹⁵ Ebûbekir Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, “*el-Musannef*”, Tahkik: Habib el-A'zamî, Meclis İlmî, Pakistan 1996-1416, VII, 406-7.

demıştin?” dedi. Kadın olayı tekrar anlattı. Ömer, kadına “Bırak, bırak anlatma.” deyip, kadının yanından ayrıldı. Kadına ceza vermedi.

Yukarıdaki merfû ve mevkuf hadîslerden hareketle âlimler, mükrehin kendi aleyhine yapacağı zina ikrarının geçersiz olacağını belirtmişlerdir.¹⁶

İçki-hamr cezasının da ancak kişinin hür iradesiyle içmesi durumunda uygulanacağını,¹⁷ belirtmişlerdir. İkraah altındaki ve dilsiz kişiler içki içmiş ise bunlara da had cezası uygulanamayacağını söylemişlerdir. Çünkü bunların durumlarında netlik yoktur.¹⁸

Sarhoş ve uyku halinde işlenen zina, hırsızlık, içki suçlarının hadlerini de bu kapsamda ele almak gerekir.¹⁹ Bu konuda Rasûlullah şöyle buyurur: Uyuyan kişiden uyanıncaya kadar kalem kaldırılmıştır, ona günah yazılmamaktadır.²⁰ Bu hadîs, başta Osman ve İbn Abbâs olmak üzere²¹ âlimler tarafından bu tür konulara delil olarak getirilmiştir.²²

Aynı şekilde bilmeden işlenen suçlarda da aşağıda verilecek hadîs, suçlulardan had ve tazîr cezalarının düşürülmesine delildir.²³ Sahâbeden birisi: “Ey Allah’ın Elçisi! Ben, bir kadının ferci hariç her yerinden faydalandım. Bana had cezası var mı? diye sordu. Bunun üzerine

¹⁶ Ahmed b. Hüseyin Beyhakî, *Sünenü'l-Kübra*, Neşr. M. Abdu'l-Kadir Atâ, Beyrut 1414-1994, VII, 3372; İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Mugni fî Fikhi'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1405, X, 166.

¹⁷ İbn Kudâme, X, 323.

¹⁸ İbn Kudâme, X, 165.

¹⁹ Hasan el Basrî Mâverdî, *el-Hâvî fî-Fikhi's-Şâfi*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 1994, XIII, 410.

²⁰ Ahmed Muhammed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul 1992-1413, I, 116; Tirmizi, *Hudûd*, I.

²¹ Buhârî, *Talâk*, 11,

²² İbn Kudâme, X, 164.

²³ Şevkânî, V, 281.

“Gündüzün iki ucunda namaz kıl!”²⁴ ayeti indi. Adam Rasûlullah ile beraber namaz kıldı. Bu kişiye de had cezası uygulanmadı.²⁵ Adam: Ey Allah’ın Elçisi, bu hüküm sadece bana mı, yoksa bütün ümmetine mi geçerlidir? diye sorunca Rasûlullah, Bütün ümmetime geçerlidir buyurdu.²⁶ Yalnız âlimler burada adı geçen had cezasının bilinen anlamdaki had cezası olmadığını belirtmişlerdir.²⁷

Sahâbe de bilmeden suç işleyenlere ceza uygulamazdı. Ubeyde b. Cerrâh valilik yaptığı sırada Ömer’e yazdığı mektubunda: “Bir adamın kölesi zina yaptı. Buna ceza uygulayayım mı?” diye sordu. Ömer cevaben, “Köleye sor. Eğer zinanın haram olduğunu biliyorsa ona had cezası uygula. Eğer bilmiyorsa –zinanın haramlığını- ona öğret. Bir daha yaptığında ona had cezası uygularsın.” dedi.²⁸

Saîd b. Müseyyeb de Şam’da yaşayan, bilmeden zina eden birisi hakkında Ömer’e bu konuda soru sormuştu. Ömer ona da aynı cevabı vermişti.²⁹

Ömer’in bu uygulamaları yanında ondan şu mevkuf hadîs rivayet edilmiştir: “Zina, kısâs, yaralama ve öldürme cezasından oluşan diyet cezaları buluğa ermeyenlere ve İslâm’da nelerin helal, nelerin haram olduğunu bilmeyenlere uygulanamaz.”³⁰

Ömer’den sonra gelen Osman ve Ali’de bilmeden suç işleyenlerden had cezalarını düşürmüştür.³¹

²⁴ Hûd 11/114.

²⁵ Buhârî, Muhâribîn, 13.

²⁶ Müslim, Tövbe, 42; İbn Kudâme, X, 157.

²⁷ Şevkânî, V, 277; Muhyiddin Yahyâ b. Şeref Nevevî, *Sahihu Müslim bi Şerhi Nevevî*, Tahriç: Muhammed b. İyâdî, Mektebetü’s-Safâ, Kahire 2003-1424, XVII, 75.

²⁸ Abdurrezâk, VII, 402.

²⁹ Abdurrezâk, VII, 403.

³⁰ Abdurrezâk, VII, 404, 405.

³¹ Abdurrezâk, VII, 405.

Sonuçta iyi hal, açlık, ikrah altında bulunmak, suç olduğunu bilmeden suçu işlemek bazı had cezalarını düşürür.

2. Suçun ispatı, suçlunun tanımıyla ilgili şüphe arz eden durumlar: Hz. Peygamber suçun ispatı noktasında bir takım şartlar getirmiştir. Bu şartlar oluşmadığında durum şüphe arz eder. Bu şüphe, bazen suçun konusunda bazen de suçun fâilinde olabilir.

a. Suçun tespiti konusunda şüphe olarak kabul edilebilecek durumlar:

Örneğin hırsızlık cezasında malın hırz-korunaklı bir yerden çalınmış olması gerekir.³² El çabukluğu³³ ile âriyeten kullanma amaçlı ödünç veya vedîaten koruma amaçlı ödünç alınan bir malı bozarak emanete ihanet edenin elinin kesilmeyeceği³⁴ konusunda âlimler arasında ittifak edilmiştir. Çünkü bu üç durumda da hırsızlığın tanımında³⁵ yer alan hırz şartı ortadan kalkmıştır.³⁶ Aliyyü'l-Kârî buradaki hırz şartını örfe bağlamıştır.³⁷

Rasûlullah, “Meyvede ve çokça her yerde bulunan mallarda el kesme cezası yoktur.”³⁸ buyurmuştur. Başında bekçi tutulmuş veya duvar

³² Ebû Dâvûd, Hudûd, 14.

³³ Ebû İsa Muhammed b. İsa es-Sevre Tirmizî, *Câmiu's-Sahîh*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2001-1421, Hudûd, 18; Müsned, III, 380; Bedreddin Aynî, *el-Binâye fi Şerhi'l-Hidâye*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1430-2009, VII, 182.

³⁴ Nesâî, Kat'u's-Sârik, 13; Bu konuda Mahzûmiye kabilesinden bir kadının elinin kesilmesi akla gelebilir; çünkü o da âriyeten aldığı bir malı çalmıştı. Ama onun elinin kesilme nedeni, aldığı emaneti inkâr etmesi cahd idi, yoksa emaneti inkâr etmemesi durumunda eli kesilmeyecekti. Hattâbî, Beyhakî, ve Nevevî bu görüştedir. Şevkânî, V, 311.

³⁵ Hırsızlık: Başkasına ait koruma altındaki malı, gizlice almaktır. Şevkânî, V, 312.

³⁶ Aliyyü'l-Kârî, VII, 182; Şevkânî, V, 314.

³⁷ Aliyyü'l-Kârî, VII, 178.

³⁸ Muvatta, Hudûd, 24.

çevrilerek³⁹ koruma altına alınmış meyvelerin çalınması durumunda ise ceza uygulanır.⁴⁰

Hız. Peygamber, bir kişinin merada kurutulmak üzere serilen⁴¹ meyveden yemesi, micen⁴² denilen miktarı geçmeyecek kadarını yanında götürmesi veya cebine doldurması sonucunda bu kişiye el kesme cezası verilmeyeceğini⁴³ belirtmiştir.

Bu konuda gelen rivayetlere bakıldığında 1/4 dinardan az olmayan hırsızlığa⁴⁴ veya micen'den az olan hırsızlığa⁴⁵ el kesme yoktur şeklinde miktar belirten hadîsler vardır. Bu hadîslere göre hırsızlık suçundaki miktar, hız şartının aksine örfе bırakılmamıştır.

b. Suçlunun tespiti konusunda şüphe olarak kabul edilebilecek durumlar:

Had suçları araştırılırken şâhidler çapraz sorguya tabi tutulur. Şâhidler bu esnada birbirlerine tearuz eden açıklamalarda bulunurlarsa, suçludan had cezasının düşeceği, rivayet edilmiştir.⁴⁶ Aliyyü'l-Kârî de bu konuda "Hırsızlık suçunda hırsız hakkında şüpheler varsa eli kesilmez. Hırsız hakkında iki şâhidin ihtilaf etmesi veya birinin, İşte hırsız budur diye tam karar verememesi halinde hırsızdan el kesme cezası düşer." demiştir.⁴⁷

³⁹ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd Mevsilî, *el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr*, Dâru'l-Erkam, Beyrût tsz., IV, 354.

⁴⁰ Şevkânî, V, 311.

⁴¹ İbn Mâce, Hudûd, 28; Aliyyü'l-Kârî, VII, 179.

⁴² Micen: 1/4 dinar ile eş ağırlıkta olan kıymetlerdir. Ebû'l-Ali Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahîm Mubârekfûrî, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'it-Tirmîzî*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1421 2001, IV, 371.

⁴³ Tirmizi, Büyü, 54; İbn Mâce, Hudûd, 28.

⁴⁴ Tirmizi, Hudûd, 16; Ebû Abdurrahman Nesâî, *Sünen*, Thk. eş-Şelebî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2001, Hudûd, 9; İbn Mâce, Hudûd, 22; Ebû Dâvûd, Hudûd, 11.

⁴⁵ Tirmizi, Hudûd, 16.

⁴⁶ Beyhakî, VII, 3372.

⁴⁷ Aliyyü'l-Kârî, VII, 178.

Zina suçunda da “suçlu olma” konusunda şüphe arz eden bir durum varsa, bu kişiye ceza verilmez. Bir kişi, kendi aleyhine zina suçunu ikrar eder de cezalandırılmadan veya cezalandırma esnasında bu ikrarından dönerse, bu kişiye had cezası uygulanmaz. Hatta ceza uygulandığı sırada bu kişi kaçmaya yeltense onun bu hareketi ikrarından rucû ettiğine delalet eder Zira Mâiz’in recmedilirken kaçtığı Rasûlullah’a haber verilince Rasûlullah “Maiz’i keşke bıraksaydınız ya!”⁴⁸ buyurmuştur.

c. Bazı hallerde de kişi suçludur. Fakat alacağı cezası had cezası’ndan daha düşük bir cezaya dönüşür.

Hz. Peygamber döneminde, bir müslümanın zimmî zannedilerek öldürülmesinde de öldürene kısâs cezası yerine diyet cezası verilmiştir.⁴⁹

Kısâs cezasına çarptırılacak bir kişi hakkında maktulün mirasından pay sahibi olan vârislerinin hepsi, katilin öldürülmesini isteseler de sadece bir tanesi öldürülmesini istemese katilden kısâs cezası düşer, diyet cezası uygulanır.⁵⁰

Ömer şüphe arz eden bir durum görürse had cezalarını düşürdü. Yemen’den hacetmeye kabileyle gelen dul bir kadının Harre denilen yerde zina ettiği, ona haber verildi. Ömer kadını getirtti. Durumu kadına sordu. Kadın, “Ey müminlerin emiri, ben yetim kaldım. Dünyalık hiçbir şeyim de yoktur. Yakınlarım da beni kabul etmiyorlar.” dedi. Ömer, kabileye kadının anlattıklarını sordu. Onlar, kadının söylediklerini doğruladılar. Ömer kadına recm uygulamadı yüz değnek vurdurdu. Kadına elbise verip giydirtti, binite bindirtti. Kabileye “Bu kadını alıp götürebilirsiniz.” dedi.⁵¹

⁴⁸ Tirmizî, Hudûd, 5; Müsned, V, 347.

⁴⁹ Buhârî, Diyât, 10.

⁵⁰ Mâverdî, *Ahkâmu’s-Sültâniye, Mevkiü’l-İslam*, yy. tsz., I, 466.

⁵¹ Abdurrezâk, VII, 406.

Abdullah b. Mes'ûd'a aynı örtü altında yakalanan erkek ile kadın getirildi. Onlara had cezası vermedi. Bunun yerine kırkar değnek tazîr cezası verdi. Bazı kişiler, İbn Mes'ûd'u Ömer'e şikayet ettiler. Ömer, İbn Mes'ûd'a "Sen o ikisi hakkında ne de iyi hüküm vermişsin!" dedi.⁵²

Hz. Peygamber, "Bir kişi –Yahudi olmayan birine- Ey Yahudi!- derse ona yirmi tane sopa vurun! Ey mühannes! derse de yirmi tane sopa vurun."⁵³ buyurmuştur. Bu hadîse bağlı olarak bir kadına "Ey pislik, ey fâcire!" diyen kişiye had cezası uygulanmaz. Cezanın uygulanabilmesi için sarîh lafız ile "Ey zinakâr kadın!"⁵⁴ deyip, dört şahid getirir, şahidler de sürmedeki mil gibi olayı görmüş olmaları gerekir. Bu durumda had cezası uygulanır.⁵⁵ Yoksa "Ey zina çocuğu, ey kâfir, ey fâsık, ey hırsız!" diye salt lafızdan ibaret olan lafızlara had cezası değil; tazîr cezası uygulanır.⁵⁶

Sonuç olarak Hz. Peygamber, Sahâbe ve onlardan sonraki uygulamalarda had suçlarından şüpheden dolayı cezaların düşürülmesi ilke olarak benimsenmiştir.

Sahâbeden sonraki dönemlerde fıkıhtaki konulara bu uygulamalar yansımıştır. Bunlara örnek olabilecek uygulamaların bazıları şunlardır:

İmam Şâfiî, had cezalarının ve kefaretlere şüphayla düşürülebileceğini, fakat tazîr ve fidye gerektiren suçların cezalarının, şüphayla düşürülemeyeceğini belirtir.⁵⁷ Velînin izni olmadan kıyılan nikâh, mut'â nikâhı, tedâvi amaçlı şarabın içilmesi durumlarında had cezası uygulanamayacağını, zira bazılarının bunları caiz gördüğünü söyler.⁵⁸

⁵² Abdurrezzâk, VII, 401, 402.

⁵³ Tirmizî, Hudûd, 29.

⁵⁴ İbn Kudâme, X, 202.

⁵⁵ Mevsilî, IV, 326.

⁵⁶ Mevsilî, IV, 344; İbn Kudâme, X, 206.

⁵⁷ Şâfiî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 236.

⁵⁸ Şâfiî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 236.

İmam-ı Azam, Kur'ân-ı Kerim çalan bir kişinin de elinin kesilemeyeceğini, çünkü içinde Allah'ın sözü olduğunu, belirtmiştir.⁵⁹

İbn Kudâme, Toplumda herkes tarafından mubah olarak bulunabilen, ortak kullanılabilen su, toprak vb. malların çalınmasında da el kesme cezası verilmeyeceğini⁶⁰ belirtmiştir.

Had cezalarını uygulamada tesâhül gösterildiğini tarihî bilgiler de desteklemektedir:

Osmanlı Devleti'nde 17. YY. ve 18. YY.'da 117 tane İstanbul'daki mahkeme defterleri incelenmiştir. 298 hırsızlık olayı hakkında mahkemelere başvurulduğu tespit edilmiş. Bunların içinden sadece 5 kişi had cezası, 16 kişi tazîr cezası olarak toplam 21 kişi suçtan hüküm giymiştir. Bu durum, Osmanlı Döneminde de ceza vermenin sıradan hale getirilmemesine örnektir.

Hüküm giyenlerin kâhir ekseriyetinin de Rumların olduğu, bunların da Galata⁶¹ ve Beyoğlu semtlerinde oturdukları görülmüştür. Ayrıca 17. ve 18. YY.'a ait Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin savaşlar neticesinde tahrip olduğu dönemde bu vakalar olmuştur. O dönemde günümüze göre hırsızlık rakamlarının hayli düşük olduğu anlaşılmaktadır.⁶²

Du Loir, 1654 yılında Paris'te basılan kitabında Osmanlı Devleti'nde ceza verilenlerin az olmasına rağmen umumi ahlâka aykırı hiçbir olayın neredeyse yaşanmadığını belirtmesi, dikkat çekici ayrı bir durumdur.⁶³

⁵⁹ İbn Kudâme, X, 245.

⁶⁰ İbn Kudâme, X, 242.

⁶¹ Yakup Öztürk, "Evliya Çelebi'nin İzinde-Galata'dan Tophane'nin Merhumlarına", *Mostar Kültür ve Aktüalite Dergisi*, sayı: 65, Temmuz 2010, 56.

⁶² Adnan Koşum, "İslâm Hukuku'nda Yeni Yaklaşımlar", *D.İ.D.*, cilt: 37, sayı: 3, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, 88.

⁶³ Koşum, "Yeni Yaklaşımlar", 89.

2010 yılı illere göre suç oranlarına bakıldığında, hırsızlık olayı neticesinde İstanbul'da 1393'ü erkek, 81'i kadın olmak üzere toplam 1474 kişi hükümlü olarak cezaevine girmiştir. Bu rakam Türkiye genelindeki hırsızlık rakamlarının % 23'üne tekabül etmektedir. Tabii ki, Osmanlı'nın o dönemdeki İstanbul'da yaşayan insan sayısı hayli düşüktür. Buna rağmen iki asırda 298 tane hırsızlık olayı yaşanıp, bunlardan da sadece 21 tanesine ceza verilmiş olması, şu anki rakamlara göre yine de çok azdır.⁶⁴

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden şu sonuca ulaşılabilir. Had cezalarında şüphe arz eden durumlar göz önünde bulundurularak ceza vermeme veya cezayı düşürme şeklinde uygulamalar olmuştur. Bu ilkenin cezalara yansımaları fıkıh uygulamalarına ve Osmanlı dönemi suç oranlarına yansımıştır.

2. Suçların Affı

Suçların affı, işlenen suçun çeşidine göre değişmektedir. Buna göre konuyu hakkın çiğnendiği suç çeşitlerine göre sınıflandırdık:

1. İçinde sadece Allah hakkı olan veya Allah hakkının ağır bastığı hakların çiğnendiği suçların affı: Cebr olmayan zina, hırsızlık, bagy, içki haddi gibi içinde sadece Allah hakkı olan veya Allah hakkının ağır bastığı kazf⁶⁵ suçunda etkin pişmanlık söz konusudur.⁶⁶ Yani tövbe veya pişmanlık nedeniyle devlet tarafından kişinin affedilmesi, bu tür suçlarda olabilir.⁶⁷

⁶⁴ Suç Türü ve Suçun İşlendiği İle Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, Erişim Tarihi: 15. 01. 2013, <http://www.tuik.com.tr>.

⁶⁵ Kazf Suçunda Allah hakkının mı yoksa kul hakkının mı ağır bastığı konusunda mezhepler arasında farklılık vardır.

⁶⁶ Yaşar Yiğit, "İslam Ceza Hukukunda Af ve Pişmanlığın (Tövbe) Cezalara Etkisi", *D.İ.D.*, sayı: 3, cilt: 37, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001", 71.

⁶⁷ Mehmet Boynukalın, "Suç", *DİA*, T.D.V. Yay., İstanbul 2009, XXXVII, 455.

Bu suçlarda mahkemeye şikâyet etme yetkisi, devlete-savcılık makamına aittir. Örneğin İslâm, zina ettiği kesinleşmiş bir kadını, mahkemeye şikâyet etme yetkisini devlete-savcılık makamına vermiştir. Çünkü zina suçu, sadece Allah hakkı olan bir suçtur. Toplumla karşı işlenmiştir. Bu yüzden de bu hak, kamu adına devlete aittir.

Bu tür suçlardaki cezayı kaldırma yetkisi de mükelleflere verilmemiş, devlet başkanına verilmiştir. Suçluyu affetme veya suçluya cezasını verme yetkisi, mecnuiyyun aleyhe-mağdura verilmemiştir.⁶⁸ Çünkü bu tür suçlar, Allah hakkının ağır bastığı ya da sadece Allah hakkının olduğu suçlardır.

Devlet başkanı her istediği suçluyu da bu suçlarda affedemez. Çünkü bu tür suçlar, bir bakıma had cezasını da gerektiren suçlardır. Delillerin şüphe arz etmesi, suç ve suçun oluşmasında aranan şartların oluşmaması gibi nedenlere dayanarak suçluyu affedebilir. Ayrıca af yetkisine sahip olmak ayrı bir şey, affetmek ise ayrı bir şeydir. Kul hakkı olan suçlarda mağdur hiçbir gerekçe sunmadan suçluyu affedebilir. Ama devlet başkanı, Allah hakkı olan veya Allah hakkının ağır bastığı suçları affetmesi için şer'an geçerli bir gerekçeyle affetmek zorundadır.

Bu suçlarda mağdurun suçu affetmesine istisna olarak şu söylenebilir:

Kazf ve hırsızlık suçunda, hüküm kesinleşmeden önceki sürece kadar, mağdurun suçluyu affetmesi geçerli kabul edilmiştir.⁶⁹

İslâm'ın zina, hırsızlık, içki içme suçlarına öngördüğü cezalar şiddet ile yan yana getirilerek zaman zaman eleştirilmektedir. Toplum nazarında İslâm Şeriatı el kesecek, öldürecek şeklindeki kelimeler ile itibarsızlaştırılmaya çalışılmaktadır.

⁶⁸ Abdurrahman Hallâf, *İlm-u Usûlü'l-Fıkıh*, Lübnan 1956, 175.

⁶⁹ Yiğit, 74.

Yukarıda da görüldüğü üzere Allah hakkı olan suçlarda içki içmek, cebr olmayan zina suçlarında ceza uygulamak sıradan bir ceza sistemi içerisinde gerçekleşmez. Her cezanın kendisine ait bir takım özel şartları olmakla beraber bir takım da genel şartları vardır.

Öncelikli olarak devlet başkanının zina, hırsızlık, içki içme cezaları gibi Allah hakkı olan hususlarda af yetkisi vardır.

İkinci olarak, cezanın uygulanabilmesi için önceden toplum bireylerine suça bulaşmayacakları bir özgüvenin ve eğitimin verilmesi gerekir. Örneğin içki içme suçu ele alındığında; Rasûlullah içkiyi tedricen yasaklamıştır.

Üçüncü olarak, suça muhatap olma ihtimali olan fertlerin, kendilerini suça yönlendirecek objelerden toplum olarak arınmış olmaları gerekir. İçki konulan kaplardan, şaraplardan toplum arındırıldıktan, hatta suç objelerinin övülmesine engel olunduktan sonra içki içmeğe ceza geldi.

Ayrıca, devletin cezayı verebilmesi için önce toplumdan istemediği suçu kendisinin temizlemesi gerekir ki, ondan sonra fertlerden böyle bir suça bulaşmamalarını isteyebilsin.

Dördüncü olarak, İslâm Şeriati'nda suçun sabit olma şartları da en ince detayına kadar belirtilmiştir. Bu şartlara da bir takım zorluklar getirilmiştir. Bunlara yeri geldikçe temas edilecektir.

Sonuçta hırsızlık, zina, içki içme suçlarında cezanın uygulanabilirlik alanı oldukça dardır. Bu suçları af yetkisi, âmme adına devlet başkanındadır. Ceza verilmesi zordur. Bunun gerçekleşmesi için suçun tedricen ve zamanla ortadan kalkması ve toplumun bu konuda eğitilmesi gerekir. Bu andan itibaren kuralı ihlal edenlere siyaseten devlet başkanınca bu cezalar uygulanabilir.

2. İçinde Sadece Kul Hakkı Olan Suçların Affı: Sadece kul hakkının olduğu borcu ödememe, başkasına ait malı telef etme suçlarında tövbe veya pişmanlık nedeni ile hâkimin suç kaldırma yetkisi yoktur.⁷⁰

İslâm'da hâkim, kara para aklayan eroin ticareti yapan birisinin ölmesi halinde terekesine el koyar. Ayrıca İslâm'da kul haklarından olan malın telef edilmesi, borcun ödenmemesinden doğan mağduriyetleri hâkim affedemez.

Kardeşleri, Yusuf'un şahsî haklarına karşı suç işlemişlerdi. Yusuf'un huzurunda "Allah'a ant olsun, hakikaten seni bize üstün kılmış. Gerçekten biz hataya düşmüşüz"⁷¹ dediklerinde Yûsuf, "Bugün size kınamak yok. Allah sizi affetsin"⁷² demişti. Adeta Yûsuf, Benim için aramızdaki çekişme burada bitmiştir. Bana düşen kısmı ben affettim. Allah da –inşaalâh- sizi affeder" diyerek, kendisinden sonra gelecek mağdurlara suçluları affetme hususunda örnek olmuştur.⁷³

Aynı durum Hz. Peygamber'de görülmekteydi. Hz. Peygamber, ganimet taksimi yaptığı sırada, "Babanın malını mı dağıtıyorsun?" diyerek yakasından çekip boğazında iz bırakan sahâbîye müdahale edilmesine karşı çıkmış, ona ganimet malı vermişti. Daha sonra da adamı affedip, serbest bırakmıştı.⁷⁴

Rasûlullah, ganimet malı pay edilirken yerde yüzükoyun yatan sahâbîsine elindeki çubuk ile yerinden kalkmasını işaret etti. Bu esnada karşıdaki sahâbînin yüzünde hafif bir çizgi kadar, yara oluştu. Hz. Peygamber bu duruma çok üzüldü. Sahâbîden aynı yarayı kendisine

⁷⁰ Boynukalın, XXXVII, 455-456; M. Yaşar Kandemir, *Örneklerle İslâm Ahlâkı*, Nesil Yay., İstanbul 2003, 176.

⁷¹ Yûsuf 13/91.

⁷² Yûsuf 13/92.

⁷³ Seyyid Kutup, *Fi-Zilâli'l-Kur'an*, Dâru's-Şurûk, Beyrut 2003-1423, IV, 2028.

⁷⁴ Nesâî, Kasâme, 22.

yapmasını istedi. Fakat sahâbî onu affettiğini, hakkını da ona helal ettiğini, söyledi.⁷⁵

Bu son iki örnekte Hz. Peygamber, birisinde mağdur diğerinde ise, mağduriyete sebep olan konumdadır. Bu iki durumun birincisinde hakkını helal etmiştir. İkincisinde de karşıdan helallik almıştır. Hatta aynı hareketin kendisine yapılmasını teklif etmiştir. Buna örneklere göre, kul hakkına terettüp eden konularda muhakkak hak sahibiyle helalleşmenin gereği ortaya çıkmaktadır.

3. Kul Hakkının Ağır Bastığı Suçların Affi: Adam öldürme, yaralama suçları, içerisinde hem Allah hakkının hem de kul hakkının olduğu, fakat kul hakkının daha ağır bastığı suçlardır.

Kul hakkının ağır bastığı öldürme suçunda tövbe veya pişmanlık nedeni ile hâkim katili affedemez.⁷⁶ Bu durumda katili affetme yetkisi öncelikli olarak, mecniyyün aleyhe-mağdura aittir. Katili, devlet affedemez, sadece maktulün velileri mirasından hak sahibi olanlar⁷⁷ affedebilir.⁷⁸ Her iki durumda diyeti aldıktan veya mahkemedeki karara razı olduktan sonra maktulün yakınlarından birisi katili öldürür ise, ona çetin bir azap vardır.⁷⁹

Katilin pişman olması veya tövbe etmesi nedeniyle yol kesme cezası hirabe haricindeki adam öldürme, yaralama, yol kesme had cezalarını hâkimin affetme yetkisi yoktur.⁸⁰

Yol kesme cezası hakkında affin olabileceğine dair ayet vardır. Hâkim, suçlunun yakalanıp mahkemeye çıkarılmasından önce tövbe etmesi

⁷⁵ Ebû Dâvûd, Diyât, 15; Nesâî, Kasâme, 20.

⁷⁶ Boynukalın, XXXVII, 455-456; Kandemir, 176.

⁷⁷ Mâverdî, I, 486.

⁷⁸ Yiğit, 74; Nesâî, Kasâme, 20-22.

⁷⁹ Ebû Dâvûd, Diyât, 5; Kurtubî, II, 183.

⁸⁰ Yiğit, 74.

durumunda dilerse affedebilir. Bu ayeti kerime şudur: “Allah ve Rasûlu’ne karşı savaşanların ve yeryüzünde hak düzeni bozmaya çalışanların cezası, ancak ya acımadan öldürülmeleri ya asılmaları yahut el ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut da buldukları yerden sürülmelidir. Ancak, siz kendilerini ele geçirmeden önce tövbe edenler müstesna; biliniz ki Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁸¹

Öldürme suçunun affıysa özetle şöyle anlaşılabilir: Önce öldürme suçunun içindeki hakları basit bir mantıkla anlamamız gerekir. Öldürme suçunda % 51 en az kul hakkı > % 49 en fazla Allah hakkı çığnemiştir. Dolayısıyla bu suçun içinde iki suç birleşmiştir. Yalnız kul hakkının ifası, Allah hakkını ifadan önce gelir. Bu yüzden önce kul hakkının cezası çekilmelidir. Bu yüzden ölenin velilerine “Diyet vermek / Onların Affetmeleri” aşağıda gelecek olan her iki öldürme çeşidinde de geçerlidir.

Öldürme suçundaki af seçenekleri aşağıda ele alınacaktır. Burada aftan maksat, kul hakkı olan kısmının maktulün velilerince affedilmesi anlaşılmalıdır. Yoksa Allah hakkı olan kısmı, onlar affetse bile bütün öldürme suçlarında düşmez. Bu kısım ancak köle azadı veya iki ay peş peşe oruçla⁸² düşeceği belirtilmişti. Buna ilaveten tövbe ve istiğfara da katilin devam etmesi gerekir.

Buna göre öldürme suçundaki kul hakkına ait olan kısmın affi:

Hatâen Öldürme Suçunda Af:

Hatâen öldürmelerde üç seçenek gündeme gelir. 1. Kısâs⁸³, 2. Diyet,

⁸¹ Mâide 5/33-4.

⁸² Nisâ 4/92.

⁸³ Kısâs: Bir suç işleyenin aynı türden bir ceza ile cezalandırılmasıdır. Bir fıkıh terimi olarak; mağdurun hakkı olarak yerine getirilmesi gereken, ayet ve hadislerde miktar ve ölçüsü belirlenen ve suçlunun bedenine yönelik bulunan cezayı ifade eder. Bu da ya kasten adam öldürme ya da yaralama veya sakat bırakma cürümlerinde söz konusu olur. Kur’ân’da kısâs hükümleri Bakara 2/178-179; İsrâ 17/33 ayetleri ile bazı organlara karşı işlenen suçlarda kısâsı düzenleyen Mâide 5/45 ayetinde toplanmıştır.

3. Avf.⁸⁴ Bu üç çözümün üçü birden Yahudiler’de ve Hristiyanlar’da yoktu. Kısâs Yahudiler’de, diyet de Hristiyanlarda vardı.⁸⁵ Yalnız Yahudiler, affin olamayacağı, diyetin de kısâstan önce geldiğini söyleyerek maddi çıkar peşindeydiler.⁸⁶ Hâlbuki Allah Yahudilere sadece kısâsı emretmişti.⁸⁷ Hristiyanlar kısâsı inkâr ediyorlar, sadece diyeti kabul ediyorlardı.⁸⁸ En mükemmel din olan İslâm, bu iki seçeneğe ilaveten affetmeye de yer verdi.⁸⁹ Bu konudaki ayet ve hadîsler şunlardır:

Hatâen öldürme konusundaki ayeti kerime şudur:

Hatâen olması dışında bir Mümin’in başka bir Mümin’i öldürmeye hakkı olamaz. Hatâen bir Mümin’i öldüren kimsenin, Mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Meğerki ölenin ailesi o diyeti bağışlamış ola. Bu taktirde diyet vermez. Bunları bulamayan kimsenin Allah tarafından tövbesinin kabulü için iki ay peş peşe oruç tutması lazımdır. Allah her şeyi bilendir. Hikmet sahibidir.⁹⁰

Bu ayeti kerime İyâş b. Ebî Rebîa hakkında inmiştir. Bir adam, Ebû Cehil ile beraber Mekke’de İyâş’a işkence ederdi. Bu adam daha sonra müslüman olup Hz. Peygamber’e hicret etti. İyâş bunlardan habersiz

Kısâs hükümlerinin önceki semavî dinlerde de bulunduğunu Kur’ân bildirir. Bkz. Mâide 5/45. Günümüzde Yahudilerin elindeki Tevrat’ın şu hükümleriyle karşılaştırma yapılabilir. Bir kimseyi vurarak öldüren kimse, mutlaka öldürülecektir. Kitab-ı Mukaddes Şirketi, *Eski ve Yeni Ahit Tevrat, Zebur, (Mezmurlar ve İncil) İbrânî, Kildanî ve Yunanî Dillerinden Tercüme-Kitabı Mukaddes*, Ohan Matbaası, İstanbul 1997, Çıkış, XXI,13

⁸⁴ İsrâ 17/33.

⁸⁵ Bedreddin Ebu Muhammed Aynî, *Umdedü’l-Kârî Şerhu Sahihi’l-Buhârî*, Daru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut 2001, *Umdedü’l-Kârî*, XVIII, 134.

⁸⁶ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili Türkçe Tefsir*, Eser Kitabevi, İstanbul 1971, I, 601.

⁸⁷ Kurtubî, II, 188-190.

⁸⁸ Elmalılı, I, 602.

⁸⁹ İsrâ, 17/33.

⁹⁰ Nisâ 4/92.

adamla yolda karşılaştı. O'nun müslüman olduğundan haberi olmadan adamı öldürdü. Rasûlullah'a durumu haber verdi. Rasûlullah da ona köle azad etmesini emretti. Ardından bu ayet indi.⁹¹

Hatâen öldürme konusundaki merfû hadîsler şunlardır:

Ebû Hureyre'den rivayete göre Rasûlullah Mekke'yi fethedince insanların içinde ayağa kalktı. Ardından Allah'a hamd ve senâ etti. Sonra şöyle dedi: Kimin bir yakını öldürülmüşse maktulün velîsinin iki seçeneği vardır. Dilerse katilin affını, dilerse ölümünü isteyebilir.⁹²

Abdullah b. Amr'dan rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Şibh-i amd, hatâen öldürme suçlusunu, kamçı ve sopa ile öldüren kimsedir. Bu suçlunun ödeyeceği diyet kırk tanesi gebe olan yüz devedir.⁹³

Abdullah b. Mes'ûd'dan rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: Yirmi hikka-beş yaşına giren dişi deve, yirmi cezaa-dört yaşına giren dişi deve, yirmi bint-i mehad-iki yaşına giren dişi deve, yirmi bint-i lebûn-üç yaşına giren dişi deve ve yirmi benî mehad-iki yaşına giren erkek deve hatâen öldürme diyetidir.⁹⁴

Eğer öldürme suçu hatâen olmuş, maktulün velileri diyeti kabul etmişler veya affetmişlerse Rasûlullah, maktulün velilerine diyeti katile veya akîlesine ödettirirdi. Onlar bunu ödemezler ise, kendisi öderdi. Allah hakkı olan kısmının affedilebilmesi için de yine katile köle azâd etmesini veya peş peşe iki ay oruç tutmasını emrederdi.⁹⁵

Sonuç olarak hatâen öldürme suçunda katilin önce pişman olup, şartlarına uyararak tövbe etmesi gerekir. Bu durumda af yetkisi devlete ait

⁹¹ Aynî, *Umdetu'l-Kâri*, XXIV, 68.

⁹² Tirmizî, *Diyât*, 13.

⁹³ İbn Mâce, *Diyât*, 5.

⁹⁴ İbn Mâce, *Diyât*, 5.

⁹⁵ Buhârî, *Diyât*, 22.

değil, ölenin mirasından pay sahibi olanlara aittir. Önce bu kısmın çözüme kavuşması gerekir. Onlar katilden diyet isteyebilirler. Bunun yanında katili affedebilirler. Allah hakkı olan kısmın affi ise her iki durum için, katilin köle azad etmesi ve iki ay peş peşe oruç tutması ile düşebilir.

Kasten Öldürme Suçunda Af:

Kasten öldürme suçunda af konusuna geçmeden önce bu konudaki ayet ve hadîsleri ele alalım. Kasten bir mümini öldüren kişiye kısâs uygulanması konusundaki ayeti kerimeler şunlardır:

Ey İman edenler! Öldürülenler hakkında kısâs size farz kılındı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın öldürülür. Ey akıl sahipleri kısâs'ta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.⁹⁶

Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.⁹⁷

Bu konuda affin olabileceğine işaret eden ayeti kerime şudur:

Onlar Allah'ın hak ile öldürülmesine müsaade ettiği can haricindeki hiçbir canı öldürmüzler. Kim de bunları büyük günahları işlerse günahının cezasını bulur. Bu sayılan günahlardan tövbe edip sâlih amel işleyenler bu cezanın dışındadırlar.⁹⁸

Kasden öldürme suçuyla ilgili bazı hadîsler şunlardır:

Şüphesiz bir müminin/müslümanın⁹⁹ haksız yere öldürülmesindense bu dünyanın yok olması, Allah katında daha önemsiz kabul edilen

⁹⁶ Bakara 2/178-9.

⁹⁷ Nisâ 4/93.

⁹⁸ Furkân 25/68, 70.

⁹⁹ Tirmizî, Diyât, 7.

şeydir.¹⁰⁰

Kelimenin yarısı olan ufacık bir heceyle dahi, bir müminin öldürülmesine kim yardım ederse, iki kaşının arasında Allah'ın rahmetinden uzaktır ibaresi yazılı olarak Allah'a kavuşur.¹⁰¹

Yukarıdaki Nisa Süresi 93. ayetinde kasten adam öldüren kişinin cezasının cehennemde ebedî kalmak¹⁰² olacağı, haber verilmiştir. Bu suçun, Allah katında çok büyük manevî bir ağırlığı vardır. Bu konuda âlimlerin beyanlarını sunuyoruz:

Aynî bu konuda şunları söyler: Ayette geçen cehennemde ebedî kalmak “hâliden” lafzı, bazıları tarafından uzun müddet kalma şeklinde anlaşılmıştır. Uzun müddet kalma şeklinde anlamayıp ebedî cehennemde kalmak şeklinde anlayanlar da olmuştur. Bu kişilerden bazıları, Bir mümini öldürmeyi helal sayarak öldürenler cehennemde ebedî kalacaktır şeklinde bunu tefsir etmiştir Aynî bu görüşü, “kîle” diyerek pek kabul görmeyen bir görüş olarak nakleder.¹⁰³

Sahâbenin ileri gelenleri tarafından yukarıdaki bu iki görüş kabul görmemiştir. İbn Mes'ûd, İbn Abbâs, Zeyd b. Sâbit, İbn Ömer kasten adam öldürenler için tövbe olmadığını belirtmişlerdir. Yukarıda tövbenin bu kişiler için olabileceğine delalet eden Furkân Süresi 68. ayetinden sonra Nisâ Süresi 93. ayetinin indiğini, dolayısıyla Nisâ 93. ayetin mensûh olmadığını belirtirler.

Kasten bir mümini öldürenin cehennemde ebedî kalacağını belirten Nisâ Süresi 93. ayetinin Müslümanken öldürme suçu işleyenler hakkında

¹⁰⁰ İbn Mâce, Diyât, 1.

¹⁰¹ İbn Mâce, Diyât, 1.

¹⁰² Cehennemde ebedî kalmak ile ilgili farklı sekiz görüş sunulmuştur. İleri seviyede okumalar için Bkz. İbn Ebû'l-İzz el-Hanefî, *Şerhu Akîdeti'Tahâviyye*, Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut 1428-2006, 419-20.

¹⁰³ Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, XXIV, 45.

indiğini söylerler. Bu ayete göre de kasten bir mümini öldürenin affı asla mümkün değildir.

Furkân Süresi 68.ayetinin, ise şirk döneminde kişinin işlediği suçların genel manada affını belirten bir ayet olduğunu belirtirler.

Abullah b. Abbâs'a kasten bir mümini öldürüp tövbe eden adamın durumu sorulmuştur. O, bu tür kişilere müsâmaha edilmesine şiddetle karşı çıkmış, kısâs ayetinin de nesh olmadığını söylemiştir.¹⁰⁴

Aynî konunun devamında şu rivayette bulunur: Bir kişi, Sa'îd b. Müseyyeb ve İbn Ömer'e geldi. Kasten adam öldürdüğünü kendisi için tövbe imkânının var olup olmadığını, onlara sordu. Onlar adama şu cevabı vermişlerdir: Sen cehennme soğuk suyunu şimdiden bol bol hazırla! Zira, cennete ebediyyen giremeyeceksin Ehl-i Sünnetise, bu konuda Ubâde b. Sâmit'in Akabe Bîatı'nda rivayet ettiği hadîsi delil kabul etmiş ve tabiûn da bu hadîsi benimsemiştir.¹⁰⁵ Bu hadîste Rasûlullah şöyle buyurur: Kim bunlardan sayılan büyük günahlardan bir günah işlerse durumu Allah'a kalmıştır. Allah dilerse affeder, dilerse azap eder.¹⁰⁶

Başka bir rivayette ise, Rasûlullah yüz defa adam öldüren bir kişi hakkında tövbe kapısının açık olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁷ Şevkânî, "Bu hadîsi şerif, kasten adam öldüren kişinin tövbe etmesi halinde affedileceğinin delilidir,"¹⁰⁸ der.

Şevkânî bu konuda kâfir ve fâsık ayırımı yapar. Bir mümini öldürmeyi helal sayarak, kasten, haksız yere öldüren kâfirdir. Bu konuda

¹⁰⁴ İbn Mâce, Diyât, 2.

¹⁰⁵ Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, XXIV, 45.

¹⁰⁶ İbn Hibban, *el-İhsan Bi Tertibi Sahih-i İbn-i Hibban*, Thk. Şuayip el-Arnâvut, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1991-1414, X, 253; Buhârî, İmân, İmân, 11; Müslim, Hudûd, 10.

¹⁰⁷ Buhârî, Tefsîru's-Sûre, 25; Müslim, Tövbe, 46; Nesâî, Tahrîm, 2; İbn Mâce, Diyât, 2.

¹⁰⁸ Şevkânî, V, 218.

icma edilmiştir. Bu kişi, cehennemde de ebedîyyen kalacaktır. Fâsık ise bir mümini öldürmeyi haram kabul ederek öldüren kişidir. Bu kişi de cehennemde ebedî kalacaktır. Allah tevhit üzere ölen diğer günahkârları cehenneminden alıp cennetine koyarken bu kişiye de lütufta bulunabilir. Onlarla beraber onu da cennetine alabilir. Ayet, kasten mümin öldürenin hak edeceği cezayı cehennemde ebedî kalmaktır şeklinde hükme bağlar. Her suçlunun sonuna kadar da bu cezayı çekeceği anlaşılmalıdır,¹⁰⁹ der.

Bu konuda da Hz. Peygamber'in affa delil sayılabilecek başka bir merfû hadîsini naklediyoruz:

Amr b. Şuayb, babasından o dedesi Amr b. As'dan naklettiğine göre Rasûlullah şöyle buyurdu: Kim bir Mümini kasten öldürürse katil, maktulün velilerine teslim edilir. Maktulün velileri dilerseler, katili öldürürler. Dilerseler, diyet alırlar. Diyet de otuz adet-hıkkâ dört yaşına giren dişi deve, otuz adet cezaa-beş yaşına basan dişi deve ve kırk adet halîfa-hamile devedir. Bu diyet, kasten öldürme tazminatıdır. Aralarında diyet konusunda anlaşılırsa, anlaşıkları miktar, maktulün velilerindedir. Bu yukarıda ilk söylenen miktar diyetin ağırlaştırılmış halidir.¹¹⁰

Bu hadîse göre katilin af durumunun, maktulün velilerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

İbn Mâce'de başka bir rivayet daha geçmektedir: “Kasten öldürülen bir maktulün durumu görüşülürken Benî Leys kabilesinden bir adam kalkarak Rasûlullah'a şunları söyledi. Ey Allah'ın Elçisi yemin ederim ki, ben İslâmiyet'in ilk yıllarında öldürülen birinin katilin kısâsen öldürülmesini şuna benzetirim: Bir hayvan sürüsü, su içmeye gelir de öndekiler taşlanırlar. Arkadakiler öndekilerin taşlanmasından korkup

¹⁰⁹ Şevkânî, V, 218.

¹¹⁰ İbn Mâce, Diyât, 4; Tirmizî, Diyât, 1.

kaçarlar. Hz. Peygamber bu söz üzerine yanlış veya doğru diye bir cevapta vermedi. Maktul velilerine diyetin yarısını peşin, yarısını vadeli olarak kabul edip etmediklerini sorarak meseleyi çözüme kavuşturdu.”¹¹¹

Daha önceden de söylediğimiz gibi had cezalarının uygulanmasında siyâseten bir uygulama söz konusudur. Bu rivayetten ilk dönemlerde suçun yayılmaması için, sonraki dönemlerde ise kuralı ihlal edenlere cezaların uygulandığını anlamak mümkündür.

Buraya kadar verdiğimiz bilgilerden şu sonuç çıkarılabilir: Sahâbenin benimsediği birinci görüşe göre, Kasten bir mümini öldüren ebedî cehennemliktir. Af diye bir şey olamaz. İkinci görüşe göreyse, af olabilir. Katil, maktulün velilerine teslim edilir. Onların katili affetmesi durumunda katilden, diyet cezası düşmez.¹¹² Sadece kısâs seçeneği düşer. Bu durumda “Diyet+Köle Azadı” veya iki ay peş peşe oruç kefareti şeklinde cezasını çeker. Buradaki diyet miktarı ise hatâen öldürmede ödenecek diyet miktarından fazladır.

Çiğnenen haklar bazında meseleyi irdelersek şöyle özetleyebiliriz: Ödenecek diyet kul hakkı olan kısmı düşürür. Allah hakkı olan kısmı ise köle azadı veya iki ay peş peşe oruçla¹¹³ düşer. Dolayısıyla kasten öldürme suçunu işleyen katili maktul velileri affettiğinde katil sadece canını kurtarmış olur. Cezalardan kurtulması mümkün değildir.

Maktulün velilerinden biri, diyeti aldıktan sonra kasten öldürme suçu işleyen katili öldürürse onun kesinlikle öldürülmesi gerekir. Süddî, Katade, İkrime bu görüşü savunur.¹¹⁴ Çünkü Hz. Peygamber diyeti aldıktan sonra,

¹¹¹ İbn Mâce, Diyât, 4.

¹¹² Buhârî, Tefsîru’s-Sûre, 25; Aynî, *Umdetu’l-Kârî*, XVIII, 33.

¹¹³ Nisâ 4/92.

¹¹⁴ Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi’l-Kur’an*, Dâru’l-Âfâki’l-Arabî, Kahire 2010, II, 191.

katili öldüren kişiye af söz konusu olamaz,¹¹⁵ buyurmuştur.¹¹⁶ İmâm Mâlik ve Şâfî ise, ilk öldüren kişiye uygulanan hükme uygun olarak katil için af, diyet, kısâs hükümlerinden birisini uygulamayı uygun görürler.¹¹⁷

Sonuç olarak kasten bir mümini öldüren kişi için, tövbe etmesi ve katilin velilerinin onu affetmesi durumunda şu seçenekler suçlu için gerekir: 1. Kısâs, veya 2. Diyet + köle Azadı veya İki ay peş peşe oruç tutması.

Nisâ 93. ayetinde kasten bir mümini öldürme suçuna Allah'ın gazap ettiği, cezasının da cehennemde kalmak olduğu vurgulanmıştır. Burada geçen “hâliden” lafzı hakkında çeşitli görüşler ileri sürülse de bunların zayıf olduğu belirtilmiştir. Sahâbe döneminde bu suçu işleyen kişilerin affının olmayacağı görüşü hâkimken, tabiûn ve müteahhirun dönemindeki Ehl-i Sünnet uleması tarafından affın olacağı görüşü ortaya çıkmıştır. Ehl-i Sünnet'in ise, bu görüşünü savunmak için başka bir hadîsi delil getirdiği görülmüştür.

Furkan Süresi'ndeki 68 ve 70. ayetlerin müşrik iken işlenen öldürme suçlarının affedileceği İbn Mes'ûd, İbn Abbâs, Zeyd b. Sâbit, İbn Ömer tarafından savunulmuştur.

Kasten bir mümini öldürmede diyeti açıklayan hadîsin İbn Abbâs'a sorulduğu onunda bu hadîsin Nisa Süresi 93. ayetinden önce vârid olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca bu hadîste geçen diyet miktarının, bir önceki maddede aktardığımız hatâen öldürmedeki diyetin miktarını belirten hadîsten daha çok olduğu görülmüştür.

¹¹⁵ Ebû Dâvûd, Diyât, 5.

¹¹⁶ Ayrıca, ilk öldürülen yakınının, öldürdüğü katilin ve kendisinin olmak üzere üç kişinin günahlarını yüklenmiştir. Bu durum Diyeti almadan katili öldürse de böyledir.

¹¹⁷ Kurtubî, II, 191; Şevkânî, V, 315.

3. Suçlarda Maksadın Esas Alınması

Psikoloji de bir iradenin kasıt olabilmesi için beş evreden geçmiş olması gerekir. Bu evreler şunlardır:

- 1.Hâcis, bir fiili işlemenin akla ilk düşüşüdür.
- 2.Hâtır, fiili yapma düşüncesinin kişinin içinden geçmesidir.
- 3.Hâdisü'n-nefs, düşüncüyü gerçekleştirip, gerçekleştirilmeme arasında tereddüt etmektir.
- 4.Hemm, fiili terk etme yerine yapmayı tercih etmektir.
- 5.Azm, kişinin fiili yapmaya kesin olarak karar vermesidir. İlk dört merhalede kişinin sorumlu tutulamayacağı konusunda âlimler ittifak halindedirler. Yalnız “azm” halinden sorumlu olup olmaması hususunda ihtilaf vardır.¹¹⁸

Niyet ise, Allah'ın rızasını kazanmak ve emrine uymak için bir işe yönelmeğe karar vermek ve serbest iradeyi o yöne yönlendirmektir¹¹⁹

Bazı İslâm âlimleri niyeti, amelin direği, ruhu ve özü olarak vasıflandırmışlardır. Çünkü kötü niyet ile yapılan ameller günaha ve hatta suça dönüşebilir.¹²⁰ Her ne kadar yapılan iş, normalde sevap için yapılıyor gözükse bile zamanla suça dönüşebilir.

Kişinin gönlünden geçirdiği eylemler için ceza verilemez. Günümüz Ceza Hukuku'nda da durum böyledir. Bir niyet uygulanmaya geçmedikçe

¹¹⁸ Subkî, el-Halebiyyât, *Cem'ul-Cevâmî bi Şerhu'l -Mahallî Cemi'l-Cevâmî ve Haşiyetü'l-Benânî*, Kahire 1995, II, 373.

¹¹⁹ Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Kahraman Yay., İstanbul 1983, IX, 499.

¹²⁰ Ebû İshâk İbrâhim b. Musa Şâtibî, *el-Muvafakat Fî Usûli's-Şerîa*, Dâru Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2005, II, 344; İbn Kayyim el-Cevzîyye, *İ'lâmü'l-Müvekkîin an-Rabbi'l-Âlemîn*, Thk. Abdurrahman el-Vekîl, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut tsz., III, 109, 111.

suç sayılamaz.¹²¹ Bu konuda Hz. Peygamber: “Allah ümmetimin gönlünden geçirdiği hususları, söze veya uygulamaya geçirmediikleri sürece affetmiştir.”¹²² buyurmaktadır.¹²³

Hz. Peygamber: “Amellerin değer ölçüsü, niyetlerdir. Her kim neye niyet eder ise, sonuçta eline geçecek odur.”¹²⁴ Rasûlullah’ın bu yaklaşımı, onun tebliğinin tamamını kuşatmış ve İslâm hukukçularınca temel bir prensip olarak benimsenmiştir.¹²⁵ Bu hadîs, suçlara verilecek cezaların miktarlarının, cezaların çeşitlerinin belirlenmesinde, kullanılan hakların çeşidini belirlemede, hak kullanılırken su-i istimal neticesinde suç oluşup oluşmadığını tespitinde önemlidir.¹²⁶

Yukarıda belirttiğimiz hadîsin yanında pek çok ayet ve hadîs de niyetin amele ve suçun çeşidine etki ettiğine işaret etmektedir.¹²⁷ Bu sebeple eylemler, niyetlerle ilişkilendirilmiştir. Mecelle’nin ikinci külli kaidesinde: “Bir işten maksat ne ise, hüküm ona göre.”¹²⁸ denilir. Yani bir suç üzerine terettüp edecek ceza, o suçtan maksat ne ise ona göre belirlenir.¹²⁹

Hz. Peygamber zamanında müşrikler adına casusluk yaptığı tespit edilen, suçunu da itiraf etmiş olan Hatib b. Ebî Beltaa, yaptığı casusluktan

¹²¹ Subhi Racep Mahmesânî, *Felsefetü’l-Teşrî fi’l-İslam-İslam Hukuk Felsefesi*, Terc. (Komisyon), T.D.V. Yay., Ankara 2009, 195.

¹²² Buhârî, *İtk*, 6; Nesâî, *Talâk*, 22; İbn Mâce, *Talâk*, 14.

¹²³ Burada suç olmaz, anlamındadır. Ama suçun öncülleri arasında bazen olabilir.

¹²⁴ Buhârî, *Bed’u’l-Vahy*, 1; Müslim, *İmâret*, 155; Tirmizi, *Fezâilu’l-Cihâd*, 16; Nesâî, *Tahâret*, 60; İbn Mâce, *Zühd*, 26.

¹²⁵ İbrâhim Kâfi Dönmez, “Amel”, *DİA*, T.D.V. Yay., İstanbul 2009, III, 17.

¹²⁶ Saffet Köse, *İslâm Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1997, 151.

¹²⁷ Nisâ 4/92-94.

¹²⁸ Ali Haydar, *Düreru’l-Hukkâm Şerh’u Mecelleti’l-Ahkâm*, Bâb-ı Âlî, İstanbul 1330, Madde: 2., 28.

¹²⁹ Subkî, bu kuralı *Cem’ul-Cevâmi’* adlı eserinde, Kâdi Hüseyin el-Meverrudî tarafından koyulan dört kaideye ilave olarak koymuştur. Bkz. Subkî, II, 373.

niyetinin “Mühâcirlerin Mekke’de bulunan yakınlarının can güvenliğini koruma altına almak olduğunu”¹³⁰ söyleyince Hz. Peygamber: “Ebû Beltaa zaten Bedir gazilerindedir.” buyurarak onu serbest bırakmıştır.¹³¹

Eğer casusluk yapan kişi, İslâm Şeriatı’nı yıkıp, yeni bir devlet kurma arzusu içinde olsaydı, durum farklı olacaktı. Bu örnekte de suçlarda niyetin önemi ortaya çıkmaktadır.

4. Suçun Misli ile Cezalandırılması

Hz. Peygamber’in katında insanların kanları ve canları kutsaldı.¹³² İşlenen suçtu misliyle cezalandırması, temel kaidelerden bir tanesiydi. Zengine verdiği ceza ne ise, fakire de o cezayı verirdi.¹³³

O, kölesini öldüren kişiyi öldürürüz. Kölesinin kulağını veya bir uzvunu kesenin aynı uzvunu keseriz¹³⁴ buyurmuştur.

Amcası Hamza’yı hunharca öldürenlerden otuz kişiyi aynı şekilde öldürmeye önce karar verip, daha sonra bundan dönmesi,¹³⁵ bunun üzerine cezalandırmanın misli ile olabileceği ayetinin inmesi, konunun önemini ortaya koymuştur.¹³⁶

Kısâs cezasını uygularken de hür birini öldüren, azmettiren kişi veya kişilerin hür olması, kadın ise kadın, erkek ise erkeğin öldürülmesi

¹³⁰ Ebû Dâvûd, Cihâd, 108.

¹³¹ Buhârî, Cihâd, 141; Tefsîru’s-Sûre, 60, 1; Meğazi, 46; Müslim, Fezâilu’s-Sahâbe, 161; Ebû Dâvûd, Cihâd, 108; Tirmizî, Tefsîru’s- Sûre, 60; Müsned I, 79, 80; Ayrıca Bkz. Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Terc. Mehmed Yazgan, Beyan Yay., İstanbul 2009, 224.

¹³² Müslim, Kasâme, 29.

¹³³ Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl b. Behrâm Dârimî, *Sünen*, Thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru’l-Mugnî, Riyad 2000-1421, Diyât, 14.

¹³⁴ Ebû Dâvûd, Diyât, 7; Tirmizî, Diyât, 16.

¹³⁵ Martin Lings, *Hz. Muhammed’in Hayatı*, Terc. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul 2007, 203.

¹³⁶ Nahl 16/126.

cumhura göre şarttır. Çünkü cezalandırmada ve kısâsta eşitlik asıldır. Cahiliye Arapları bu eşitliğe riayet etmiyorlardı.¹³⁷ İslâm'dan önce karşılıklı olarak birbirlerini öldüren ve yaralayan iki kabileden biri, kendisini diğerinden üstün görüyordu. Kendilerinden bir köle öldürüldüğünde karşı taraftan bir hürün öldürülmesini, bir kadına karşı bir erkeğin, zayıf durumda olana karşı güçlünün öldürülmesini¹³⁸ veya kısâs cezasının yanında diyet cezasının uygulanmasını istiyorlardı. Bu iki kabilenin her ikisi de müslüman olunca bu adetlerini devam ettirmek istediler.¹³⁹ Bunun üzerine “Hüre karşılık hür, köleye karşılık köle öldürülecek”¹⁴⁰ ayeti nazil oldu.

İmam-ı Azam, İbrâhim en-Nehaî, Süfyan- Sevrî, “Hüre karşılık hür köleye karşılık köle öldürülür”¹⁴¹ ayetinin mensuh olduğunu ileri sürerek köleye karşılık hürün öldürülmesi gerektiğini söylerler. Zira Rasûlullah: “Müslümanların kanları birbirine eşittir.”¹⁴² buyurmuştur. Hür veya köle ayırımı yapmamıştır. Dolayısıyla, Müslüman ile zimmînin İslâm devleti sınırları içerisinde canlarının değerinin eşit olduğunu, Bakara 178. ayetin cana can, göze göz¹⁴³ ayeti ile neshedildiğini belirtirler.¹⁴⁴

Yahudi'nin biri, Medine'de yaşayan bir cariye'nin kafasını taşla ezmiş ve gümüş takılarını çalmıştı. Cariye ölmek üzereyken kendisine bunu kimin yaptığı sorulunca o: “Bunu bana falan Yahudi yaptı.” dedi. Adı geçen Yahudi, Rasûlullah'ın huzuruna getirildi ve suçunu itiraf etti. Rasûlullah'da Yahudi'nin kadına yaptığı şekilde kafasının taş ile ezilerek

¹³⁷ Elmalî, I, 602.

¹³⁸ Kurtubî, II, 183, 185.

¹³⁹ Hayrettin Karaman v. dğ., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2006, I, 267.

¹⁴⁰ Bakara 2/178.

¹⁴¹ Bakara 2/178.

¹⁴² Ebû Dâvûd, Diyât, 11; Nesâî, Kasâme, 9-10; İbn Mâce, Diyât, 31.

¹⁴³ Mâide 5/45.

¹⁴⁴ Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, XVIII, 134.

öldürülmesini emretti.¹⁴⁵ Bu olayda Rasûlullah'ın suçluları, “Yaptıkları suçun-işkencenin misli ile cezalandırın!”¹⁴⁶ ayetine uygun hareket ettiğini, hırsızlık ve öldürme suçunun birleştiği suçlarda ise suçluya sadece bir tane cezayı verdiği görülmektedir.

Günümüzdeki Tevrat'ın hükümlerinde de bu konu şöyle geçmektedir: “Bir kimse, bir adamı öldürürse mutlaka öldürülecektir.¹⁴⁷ Bir kimseyi vurarak öldüren kimse, mutlaka öldürülecektir.¹⁴⁸ Bir kimsenin komşusuna kını olur ve onu öldürürse, öldürülmesi için mizbahından bile olsa onu alacaksınız.”¹⁴⁹

Başkasına verilen bir zarardan ötürü suçlulara, işledikleri suçun misli ile verilen cezalar, onların verdiği zararı yok etmek, etkisiz kılmak için verilmiş bir zarar verme çeşidi olarak görülebilir. Hz. Peygamber suçlulara uyguladığı ceza yöntemleriyle verilen zararı ortadan kaldırırdı. Bu sayede sadece suçluları suçtan uzak tutmakla kalmaz, başka insanlarında aynı suçta bulaşmalarını sağlardı.¹⁵⁰ Adam öldüren kişiye kısâs uygulatır. Bu kısas cezasıyla öldürmenin ne demek olduğunu bilenlere, ölü yakını olmanın, yetim-öksüz kalmanın da acısını tattırırdı. Böylece toplumda sadece öldüren fakat, ceza görmeyen bir zümrenin oluşmasına engel olurdu.

Hür olsun, kadın olsun herkese vereceği cezaların ve şartların belli ölçüleri vardı.¹⁵¹ Suçlulara ilave ceza uygulamak isteyenlere ise karşı çıkardı. Zina eden cariyelere Allah'ın emrettiği elli sopadan başka bir cezanın verilmesine, sürgüne yollanmalarına¹⁵² hatta hakaret edilmelerine

¹⁴⁵ Buhârî, Diyât, 4, 6, 12, 13; Müslim, Kasâme, 15, 16, 17.

¹⁴⁶ Yûnus 10/27.

¹⁴⁷ Levililer, XXIV, 17.

¹⁴⁸ Çıkış, XXI, 12.

¹⁴⁹ Çıkış, XXI, 14.

¹⁵⁰ Zeydan, 93.

¹⁵¹ Buhârî, Muhâribîn, 22, 23.

¹⁵² Müsned, II, 249.

müsaade etmezdi.¹⁵³ İbn Battâl bu hadîsi kendisine had cezası uygulanmış bir kimseye, ilave olarak tazîr cezası verilemeyeceğine delil getirir. Ayrıca kendisine had cezası uygulanmış bir köleye veya toplumun alt sınıfındaki birisine sövmek, hakaret etmek yasaklanmıştır.¹⁵⁴ Dolayısıyla Hz. Peygamber, ister köle ister hür olsun suçlunun onuruyla oynanmasına, hiçbir şekilde müsaade etmezdi.

Bu sebeple Hz. Peygamber Gamidiyeli kadına had cezası uygulandıktan sonra onun bedenine tüküren Halid b. Velîd'e müdahale edip onu uyarmıştır.¹⁵⁵

5. Suçun Şahsîliği İlkesinin Gözetilmesi

İslâm gelmeden Arabistan Yarımadasında zayıfların malları çalınca başvurabilecekleri bir adalet mekanizması yoktu. Zâlim olan kendini daima haklı çıkartacak destekçiler bulabiliyordu. Bu durum sadece Arabistan yarımadasında değil, diğer yerlerde de aynıydı. Ayrıca ceza, suçu işleyene değil, suçun durumuna göre başka şahıslara da verilebiliyordu. Örneğin Orta Çağ'da Babil'de kızını öldüren bir babaya verilecek ceza, öbür kızının öldürülmesi şeklinde infaz ediliyordu.¹⁵⁶

Rasûlullah: “İnsanların kıyamet günü Allah'ın huzurunda en rezil olacak olanlarından birisi de katilin yerine bir başkasını öldürendir.”¹⁵⁷ buyurmuştur.

Rasûlullah: “Kölesini öldüreni öldürünüz!”¹⁵⁸ buyurarak suçun şahsîliğine önem vermiştir. “Malı dokunulmaz olan birinin canı, hayli hayli

¹⁵³ Tirmizî, Hudûd, 13;

¹⁵⁴ Şevkânî, V, 302.

¹⁵⁵ Ebû Dâvûd, Hudûd, 7; Müsned, V, 348

¹⁵⁶ Kandemir, 73.

¹⁵⁷ Müsned, II, 187.

¹⁵⁸ Tirmizi, Diyât, 18; Dârimî, Diyât, 7.

dokunulmazdır.” kaidesince haksız yere bir zimmîyi öldüren bir Müslümanın öldürüleceği konusunda âlimler ittifak etmiştir.¹⁵⁹

Rasûlullah suçun şahsîliği konusuna önem vermesini veda haccındaki konuşmasında da dile getirmiştir. Koltuğunun altındaki beyazlık görününceye kadar ellerini kaldırarak şöyle buyurmuştur: Her suçlu, kendi işlediği suçtan sorumludur. Bir kimsenin işlediği suç, asla babasına, anasına, evladına yüklenemez.¹⁶⁰

Had ve kısâs cezalarında suçlunun yerine bir başkasının hapsedilmesi ise asla caiz değildir. Çünkü bu cezalar, şahsın kendisine taalluk eden suçlardır.¹⁶¹

Suçun şahsiliği konusunda ihmalkâr davranan toplumlardan biri de Yahudilerdi. Medine'de yaşayan Nadiroğulları kabilesi ile Kureyzaoğulları arasında yapılan savaşta Nadiroğulları galip gelmişti. Bu üstünlüğe dayanarak, Nadiroğulları'ndan birisi Kurayzaoğulları'ndan birisini öldürdüğünde kısâs uygulamıyorlar, Nadiroğulları iki yüz kg. kuru üzüm diyet veriyorlardı. Fakat Kurayzaoğulları'ndan birisi, Nadiroğulları'ndan birisini öldürürse kısâs yoluyla suçluyu öldürüyorlardı. Böylelikle Yahudiler, Tevrat'ın hükümlerinin dışına çıkmışlardı.

6. Suçlarda Zamanaşımı

Zamanaşımı, bir suçtan ötürü kanunda gösterilen süreler içinde dava açılmaması veya davanın sona erdirilmemesi hükmün kesinleşmemesi halinde söz konusu olan durumdur. Bu durum gerçekleşince belirli bir

¹⁵⁹ Geniş bilgi için Bkz. Karaman v. dğr., I, 267-270.

¹⁶⁰ İbn Mâce, Diyât, 26.

¹⁶¹ Kemal İbn Humam, *Fethu'l-Kadir*, Dâru'l-Fikr, Beyrut tsz., XII, 145.

suçtan dolayı dava açılmayacağı gibi, açılmış olan davaya da devam edilemez.¹⁶²

T.C.K. bazı suçlarda zamanaşımı olmayacağını belirtmiştir. Zamanaşımı olmayan bazı suçlar: 1. Uluslararası suçlar kapsamındaki kasten öldürme ve yaralama suçları,¹⁶³ 2. İnsanlığa karşı işlenen suçlarda: a. Kasten öldürme, b. Kasten yaralama suçları.¹⁶⁴ 3. Yukarıdaki maddelerde yazılı olan suçlar için örgüt kuran ve yöneten on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işletilmez.¹⁶⁵

Modern Hukuk, zamanaşımı müddetlerini, suçların çeşitlerine göre tasnif eder. Örneğin beş yılı geçmeyecek şekilde cezayı gerektiren suçlarda zamanaşımı ayrı, beş yılı geçecek şekilde cezayı gerektiren suçlarda zamanaşımı ayrı ele alınmıştır. T.C.K. 68. Madde de bu duruma örnek vardır. Beş yıla kadar hapis ve adli para cezaları on yıl geçmesi ile infaz edilmeyeceğinden¹⁶⁶ bahsedilir.

Zamanaşımı süreleri, suça mahkemece verilecek cezalara göre belirlenmez. Kanunda o suç için öngörülen cezalar belirlenir.¹⁶⁷ Zamanaşımı sürelerinde cezanın ağırlığına göre 8 yıl ile 10 yıl arasında değişen süreler öngörülmüştür.¹⁶⁸

Modern Hukuk bazen de suçun çeşitlerine göre zamanaşımı sürelerini teker teker tayin eder. T.C.K.'nın 66/1-e maddesince Kişisel

¹⁶² Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler-Temel Bilgiler*, Seçkin Yay., Ankara 2012, 460.

¹⁶³ T.C.K. 76/4.

¹⁶⁴ T.C.K. 77/4.

¹⁶⁵ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, Ankara Açık Ceza | İnfaz Kurumu Matbaası, Ankara 2006, 758-62; T.C.K. 78/3.

¹⁶⁶ T.C.K. 68. Madde.

¹⁶⁷ Hakeri, 461.

¹⁶⁸ Hakeri, 462; T.C.K. 66/1.

verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi suçunda zaman aşımı süresi sekiz yıldır.¹⁶⁹

Zamanaşımının başlama süreleri: Tamamlanmış suçlarda, suçun işlendiği günden itibaren başlar. Teşebbüs derecesinde kalan suçlarda, son hareketin yapıldığı gün esas alınır. Kesintisiz ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar.¹⁷⁰

İslâm'da suçlardaki zanaşımı kavramı, ihlal ettikleri hakkın mahiyetine göre belirlenir. İmam-ı Azam, Allah hakkının çiğnendiği suçlardaki zaman aşımını, her asırda yaşayan hâkimin içtihadına/re'iyine bırakmıştır. İmam Muhammed bütün suçlarda bir ayı geçmesi halinde zanaşımı olacağı görüşündedir. Hanefi mezhebinde ağırlıklı görüş içki içme suçu, kısâs ve hadd-i kazf hariç diğer suçlarda zanaşımı bir aydır.¹⁷¹ Çünkü bu son iki suçta kul hakkı, kısmen veya tamamen çiğnenmektedir.

İçki içme suçunda ise Allah hakkının ihlali söz konusudur. İçki içme suçunda Allah hakkı ihlal edilmesine rağmen, bir ay sınırlamasının dışında kalmasının nedeni zanaşımı ile ilgili değildir. Suçun ispatının zorluğuyla ilgilidir.¹⁷² Bir kişiden içki had cezasının düşmesi için, içki içenin ağız kokusunun gitmesi gerekir. Dolayısıyla içki içme cezasında, bir ay bekleme diye bir husus söz konusu olamaz.¹⁷³

¹⁶⁹ Emine Şener Gülnihal, "Kişisel Verilerin Hukuka Aykırı Olarak Kaydedilmesi Suçu", *Adalet Dergisi*, sayı: 39, Ocak 2011, 83.

¹⁷⁰ Hakeri, 462.

¹⁷¹ Zeynel Abidin b. İbrâhim İbn Nuceym, *Bahru'r-Raik Şerh'u Kenzu'd-Dekâik*, Kahire 1915, V, 22; Şeyh Nizam ve Ulemai'l-Hind, *Fetâva'l-Hindiyye fi mezhebi İmam-ı Azam Ebû Hanife Nu'man*, Dâru'l-Fikr, Amerika 1991, XV, 260.

¹⁷² Çünkü içki içme suçunda ağız kokusu Müslim, Hudûd, 22 ve içki içenin şarap kusarak renginin kızarmış olmasına iki kişinin şahidliği Müslim, Hudûd, 38 Sünnet'te suç ispat vasıtası olarak geçmiştir.

¹⁷³ İbn Abidin, *Reddu'l-Muhtar Ale'd-Düreru'l-Muhtar*, Daru'l-Fikr, Beyrut 2000, XV, 137.

Kısâs, hırsızlık veya kazf gibi kul hakkının ağır bastığı veya sadece kul hakkı olan suçlarda¹⁷⁴ zamanaşımı yoktur.¹⁷⁵

Kul hakkıyla ilgili olan hırsızlık ile kazf cezaları ele alındığında, hırsızlık suçunda hem Allah hakkı, hem de kul hakkı vardır. Aradan bir ay geçtikten sonra suçlu yakalansa, eli kesilmez. Çünkü Allah hakkı zamanaşımından düşer. Ama çaldığı malın tazmini zamanaşımı ile düşmez. Çünkü çalınan mal, kul hakkına girer.

Kazf cezasında ise bir aydan sonra yakalanan suçluya had cezası kesinlikle uygulanır.¹⁷⁶ Kısâsı gerektiren adam öldürme suçunda da katil bir aydan sonra yakalansa cezası zamanaşımı nedeniyle düşmez.

Zina suçu ise Allah hakkının ihlal edildiği bir suçtur. Bu suçlarda zamanaşımı bir aydır. Evli iken zina etmiş birine recm cezası uygulandığı esnada kaçsa, zaman aşımından sonra ortaya çıksa bu kişiye recm cezası uygulanmaz.¹⁷⁷

Sonuçta modern hukuk her suçta ayrı zamanaşımı belirlerken, İslâm Hukuku ihlal ettiği hakkın çeşidine göre zamanaşımı belirlemiştir.

7. Suçlara Verilen Cezaların İnfazının Devlet Tarafından Yapılması

İşlenen suçun infazı konusunda aşağıda sunulacak olan birinci maddedeki hadîsin arkasına sığınarak özellikle de zina suçunun işlendiği, töre cinayetlerinin yaşandığı görülmektedir. Bu durumu ikinci maddede sunacağımız cevaplarla ele almaya çalışacağız:

¹⁷⁴ İbn Abidin, XII, 265.

¹⁷⁵ İbn Nuceym, IV, 124.

¹⁷⁶ Yiğit, 74-6.

¹⁷⁷ İbn Abidin, XIV, 15.

1. Hz. Peygamber, “Allah’tan başka ilah olmadığına ve benim de Allah’ın Rasûlu kadın, haksız yere bir cana kıyan kimse, müslüman cemaati terkedip dinden irtidat eden kimsedir.”¹⁷⁸ buyurmuştur.

2. Yukarıdaki hadîs-i şerifte geçen sebepler ile bir kişiyi öldüren kimseyi düşünelim. Öldürdüğü maktulün velileri, bu kişiyi aynı sebeplere sığınarak öldürmek isteyeceklerdir.

Örneğin, zina eden bir yakını öldürülen kişi şu soruları sorar: “Bizim yakınımızı zina etti diye öldürdüyse İslâm’ın öngördüğü recm cezasının şartları oluştu da mı bizim yakınımızı öldürdü? Bu cezayı devletin vermesi gerekmez miydi?”

İman esaslarını inkar nedeniyle bir yakını öldürülen bir kişi, “Bizim yakınımız, Allah’a, iman esaslarına küfür ettiyse bu cezayı devletin uygulaması gerekmez miydi? Öfkesiyle ne söylediğini bilmeden ağzından çıkan bir söz yüzünden gerçekte Müslüman olan veya -ben irtidat ettim- diye açıkça bunu ilan etmeyen birisi dinen öldürülür mü?” şeklinde sorular soracaktır. Aynı şekilde onlar, katili öldürmek isteyeceklerdir.

Yukarıda verilen gerekçelerin birinci şıkkı, genelde suç işlemiş kişilerce kendilerini rahatlatmak için, delil olarak sunulabilir. İkinci şıkta ileri sürülen sorular ise mağdurun yakınlarınca ileri sürülebilir. Bu kişiler birkaç cümle sonra öldürmeyi arzulayan, intikam duyguları taşıyan ifadelerde bulunmaktadır. Bu sorular, zaman zaman mahkûmlar tarafından da sorulmaktadır. Bu sorulara dört madde halinde cevap vermek mümkündür:

a. Öncelikli olarak şunu belirtmek gerekir. Yukarıdaki hadîs-i şerif, İslâm idaresinde hâkimlik yapan kimselere hitaben söylenmiş olabileceği

¹⁷⁸ Müslim, Diyât, 25-26; Buhârî, Diyât, 6; Tirmizî, Diyât, Hudûd, 10.

ihtimal dâhilindedir. Öldürme cezasının hâkimlerce keyfî verilmemesi istenmiş, bu hususlar belli kıriterlere bağlanmıştır.¹⁷⁹

Eğer yukarıdaki hadîsi uygulama yetkisi kişilere verilirse, Her öldürme, yeni bir öldürme suçunu doğuracaktır Kişisel olan her kararın nedenleri nesnel genel-geçer olamaz. Her öldüren, yukarıdaki hadîsi kendine delil sayacaktır. Toplumda öldürme son bulmayacak, aksine öldürme suçu çığ gibi büyüyecektir. Hâlbuki Allah öldürme kısâs cezasını, toplumda öldürme son bulsun, başka öldürmeler olmasın diye getirmiştir. Bu yüzden de “Kısâsta sizin için hayat vardır, ey akıl sahipleri (ey hâkimler)!”¹⁸⁰ buyrulur.

b. Kurtubî, öldürme suçundan doğacak kısâsın ve had cezalarının uygulanması esnasında müminlerin hazır bulunması gerektiğini söyler. Müminlerin tamamının hazır bulunmalarının da zorluğundan bahseder. Bu yüzden onlar adına kısâs ve had cezalarını devlet başkanının uygulaması gerektiğini belirtir. Çünkü kısâs ayetinde¹⁸¹ “lekum” lafzıyla hitap tüm müminlere yapılmaktadır. Devlet başkanı da onlar adına bu cezayı uygular. Fertlerin bunu uygulaması asla caiz değildir.¹⁸² Dolayısıyla yukarıdaki sorulabilecek sorulara olumlu cevap verme cihetine giderek, öldürmelerin artmasına alet olmamak gerekir.

c. Ayrıca Hz. Peygamber, hiçbir sahâbîsine bu hususta öldürme emri vermemiştir. Yukarıda zikrettiğimiz hadîsin yanı sıra başka hadîsler de delil olarak sunulmaktadır. Eğer hanımını başka bir erkek ile konuştuğunu görürse, öldüreceğini söyleyen Sa'd b. Ubâde'ye Hz. Peygamber'in, “Ben senden daha kıskancım, Allah da benden daha kıskançtır.”¹⁸³ buyurması,

¹⁷⁹ Kurtubî, II, 191.

¹⁸⁰ Bakara 2/179.

¹⁸¹ Bakara 2/178.

¹⁸² Kurtubî, II, 184, 191.

¹⁸³ Buhârî, Nikâh, 108.

bu çerçevede ele alınması gereken başka bir hadîstir. Bu hadîsin Dârimî'de geçen rivayeti şu şekildedir: Sa'd b. Ubâde: "Eğer ben hanımımın yanında yabancı bir erkek görürsem, onu kılıcımın geniş yüzüyle değil, keskin tarafıyla vururarak öldürürüm." dedi. Onun bu sözü, Rasûlullah'a ulaştı da Rasûlullah: "Sa'd İbn Ubâde'nin bu gayret ve hamiyetine-kıskançlığına hayret mi ediyorsunuz? Hayret etmeyiniz! Vallahi ben elbette Sa'd'den daha kıskancım. Allah da benden daha kıskançtır. İşte Allah 'ın bu gayretinden dolayıdır ki, açık, kapalı bütün çirkin işleri haram kılmıştır. Allah'tan daha çok delili seven hiçbir kimse yoktur. İşte bu sebeple Allah, pek çok müjdeleyiciler ve uyarıcılar göndermiştir. Ayrıca Allah'dan daha fazla medh ve senayı seven hiçbir kimse yoktur. İşte bu sebeple Allah, kendisine itaat edenlere cenneti va'd etmiştir."¹⁸⁴

Bu hadîsin Arapçanın kullanımından kaynaklanan bir tarzdan dolayı söylendiğini düşünmek doğru olur. Bu ifade tarzı diğer hadîslere de görülür. Hz. Peygamber, bir gün cuma namaz kıldırırken, "Arzu ederdim ki, içinizden birisini cemaate imam tayin edeyim, sonra da cemaate¹⁸⁵/namaza gelmeyenlerin evlerini yakayım."¹⁸⁶ buyurmuştur. Hâlbuki gerçek hayatta bu kişilerin evlerini Hz. Peygamber yakmamıştır. İfadeyi kuvvetlendirmek için, olması murad edilmeyen bir şeyi önlemek amacıyla Sa'd b. Ubade'nin söylediği o sözün benzerini cemaate söylemiştir. Bu iki hadîs beraber düşünüldüğünde hitap, hanımlarına ve cemaate iştirak etmeyenleredir. Bu durum Türkçede, "Kızım sana söylüyorum gelinim sen işit!" şeklinde ifade edilmiştir.

d. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de Mülâane ayetleri diye bilinen, Nûr sûresi 6-7-8-9. ayetleri bu konuyla ilgilidir. Eşlerine zina isnadında bulunup da kendilerinden başka şahidleri olmayan kimseler hakkında

¹⁸⁴ Dârimî, Nikâh, 37.

¹⁸⁵ Müslim, Mesâcid, 254.

¹⁸⁶ Buhârî, Ahkâm, 53; Müslim, Mesâcid, 252.

Cenab-ı Hak liân¹⁸⁷ yöntemiyle yol haritasını çizmiştir. Bu durumdaki erkeklere, eşlerini öldürme yetkisi vermemiştir. Sonuçta fertlerin suçluya ceza verme yetkileri yoktur. Bu yetki İslâm Devleti'nindir.

SONUÇ

Suçlar kendi içinde kısımlara ayrılmıştır. Kul hakkına terettüp eden suçlar ayrı, Allah hakkına terettüp eden suçlar ayrı ele alınmıştır.

Hz. Peygamber “suç” ile “mağdur olma” arasındaki dengeyi iyi kurmuştur. Ortada mağdur taraf varsa onlarla istişare ederek çözüme ulaşmıştır. Hz. Peygamber, suçun işlenmesi sonucunda ortaya çıkan mağdurlar ile ilgilenmiştir. Onların mağduriyetlerini gidermiştir.

Hz. Peygamber hangi suç olursa olsun affetmeyi asıl kabul etmiştir. "Suçluda ve suçun ispatı noktasında" yakalanması güç şartlar ile suçlulara ceza uygulamıştır. Bu yüzden de az sayıda kişiye ceza vermiştir.

Uyguladığı cezalarda siyaseten bir uygulama söz konusudur. Cezaların uygulanabilir olmasını, toplumdaki suçun yaygınlığını göz önünde tutarak vermiştir. Ayrıca vereceği cezanın toplumda kabul görüp görmemesini hesaba katmıştır. Verdiği cezayı suçlunun razı olmasının yanı sıra toplumunda desteğini alarak uygulamıştır.

¹⁸⁷ Liân: Karısının zina suçu işlediğini iddia eden bir koca eğer dört şahid getiremezse, karı ve koca hâkim huzuruna çağırılır. Koca: *Kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna yemin edip, beşincide eğer yalan söylüyorsa Allah'ın lanetinin üzerine olmasını dilemesidir* Aynı şekilde kadın, hâkim huzurunda *Kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna dair dört defa yemin ve şahidlik etmesi, beşinci defada eğer kocası doğru söylüyorsa Allah'ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesidir* 24. Nûr: 6-9. Bu şekilde, kadının üzerinden ceza kalkmış olur. Kadın üç Talâk ile kocasından boşanmış sayılır. Geniş Bilgi İçin Bkz. Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslamiyye ve Istulâhâtı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay., İstanbul 1988, II, 326.

Dolayısıyla Hz. Peygamber suçla mücadele konusunda ilkeli ve tutarlı bir tavır takınarak toplumda suçun yayılmasına engel olmuştur. Bu sayede başarıya ulaşmıştır.

KAYNAKÇA

Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, Ebûbekir, “*el-Musannef*”, Tahkik: Habib el-A'zamî, Meclis İlmî, Pakistan 1996-1416.

Ahmed Muhammed b. Hanbel, *Müsned*, Çağrı Yay., İstanbul 1992-1413.

Akyürek, Süleyman, *Din Hizmetlerinde Sorun Çözme Ders Notları*, Cezaevlerinde Hizmet Sunan Vaizler-Müftüler Semineri, Antalya 2006.

Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed, *Umdedü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2001.

-----, *el-Binâye fî Şerhi'l-Hidâye*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1430-2009.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Sünenü'l-Kübra*, Neşr. M. Abdu'l-Kadir Atâ, Beyrut 1414-1994.

Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuku İslamiyye ve Istilâhâtı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay., İstanbul 1988.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *Câmiu's-Sahîh*, Musahhîh ve Mudekkik Takdîm Muhammed Ahmed el-Hallâf, Dâru İhyâu't-Türâsi'l-Arabî, Lübnan tsz.

Coşkun, Selçuk, *Hadîs Değerlendirmelerinde Bütünlük, Anlamada ve Anlatımda Bütünlük*, Aktif Yay., Ankara 2003.

Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl b. Behrâm, *Sünen*, Thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Mugnî, Riyad 2000-1421.

Dönmez, İbrâhim Kâfî, “Amel”, *DİA*, T.D.V. Yay., İstanbul 2009.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *Câmiu's-Sahîh*, Musahhih ve Mudekkik Takdîm Muhammed Ahmed el-Hallâf, Dâru İhyâu't-Türâsi'l-Arabî, Lübnan tsz.

Dönmezer, Erman, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İstanbul Üniversitesi - Sermet Matbaası, İstanbul 1979.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, Thk. Muhammed Nasiruddin Elbânî, Dâr'u İbnü'l-Hazm, Beyrut 2005-1426.

Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili Türkçe Tefsir*, Eser Kitabevi, İstanbul 1971.

Gülnehal, Emine Şener, "Kişisel Verilerin Hukuka Aykırı Olarak Kaydedilmesi Suçu", *Adalet Dergisi*, sayı: 39, Ocak 2011

Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler-Temel Bilgiler*, Seçkin Yay., Ankara 2012.

Hallâf, Abdurrahman, *İlm-u Usûlü'l-Fıkh*, Lübnan 1956.

Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Terc. Mehmed Yazgan, Beyan Yay., İstanbul 2009.

Hatipoğlu, Haydar, *Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Kahraman Yay., İstanbul 1983.

Haydar, Ali, *Düreru'l-Hukkâm Şerh'u Mecelleti'l-Ahkâm*, Bâb-ı Âlî, İstanbul 1330.

İbn Abidin, *Reddu'l-Muhtar Ale'd-Düreru'l-Muhtar*, Daru'l-Fıkr, Beyrut 2000.

İbn Ebû'l-İzz el-Hanefî, *Şerhu Akîdeti'Tahâviyye*, Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut 1428-2006.

İbn Hibban, *el-İhsan Bi Tertîbi Sahih-i İbn-i Hibban*, Thk. Şuayyip el-Arnâvut, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1991-1414.

İbn Humam, Kemal, *Fethu'l-Kadir*, Dâru'l-Fikr, Beyrut tsz.

İbn Kayyim el-Cevzîyye, *I'lâmü'l-Müvekkîîn an-Rabbi'l-Âlemîn*, Thk. Abdurrahman el-Vekîl, Dâru İhyâi't'-Türâsi'l-Arabî, Beyrut tsz.

İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed el-Kazvînî, *Sünen, Sünen*, Dâru's-Selam, Riyad 1421-2000.

İbn Nuceym, Zeynel Abidin b. İbrâhim, *Bahru'r-Raik Şerh'u Kenzu'd-Dekâik*, Kahire 1915.

İbn Kudâme el-Makdisî, *el-Mugnî fî Fikhi'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1405.

Kandemir, M. Yaşar, *Örneklerle İslâm Ahlâkı*, Nesil Yay., İstanbul 2003.

Karaman, Çağırıcı, Dönmez, Gümüş, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2006.

Kâri, Ali, *Mirkâtü'l-Mefâtiḥ*, , Dâru'l-Fikr, Beyrut 1994-1414.

Kitab-ı Mukaddes Şirketi, *Eski ve Yeni Ahit Tevrat, Zebur, (Mezmurlar ve İncil) İbrânî, Kildanî ve Yunanî Dillerinden Tercüme-Kitabı Mukaddes*, Ohan Matbaası, İstanbul 1997.

Koşum, Adnan, "İslâm Hukuku'nda Yeni Yaklaşımlar", *D.İ.D.*, cilt: 37, sayı: 3, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001.

Köse, Saffet, *İslâm Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1997,

Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Dâru'l-Âfâki'l-Arabî, Kahire 2010.

Kutup, Seyyid, *Fi-Zilâli'l-Kur'an*, Dâru's-Şurûk, Beyrut 2003-1423.

Lings, Martin, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, Terc. Nazife Şişman, İnsan Yay., İstanbul 2007.

Mahmesânî, Subhi Racep, *Felsefetü't-Teşrî fi'l-İslam-İslam Hukuk Felsefesi*, Terc. (Komisyon), T.D.V. Yay., Ankara 2009.

Mâlik b. Enes, *Muvatta*, Thk. Halil Me'mûn Şeyha, Daru'l-Ma'rife, Beyrut 2007.

Mâverdî, Hasan el Basrî, *el-Hâvî fi-Fıkhi's-Şâfi*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 1994.

Mâverdî, *Ahkâmu's-Sültâniye, Mevkiü'l-İslam*, yy. tsz..

Mevsilî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd, *el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr*, Dâru'l-Erkam, Beyrût tsz.

Mubârekfûrî, Ebû'l-Ali Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahîm, *Tuhfetu'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'it-Tirmîzî*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1421 2001.

Müslim, Ebû'l-Hüseyin b. El-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbûrî, *Sahîhu Müslim*, Tahriç: Muhammed b. İyâdî, Mektebetü's-Safâ, Kahire 2003-1424.

Nesâî, Ebû Abdurrahman, *Sünen*, Thk. eş-Şelebî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2001, Hudûd, 9; İbn Mâce, Hudûd: 22; Ebû Dâvûd.

Nevevî, Muhyiddin Yahyâ b. Şeref, *Sahîhu Müslim bi Şerhi Nevevî*, Tahriç: Muhammed b. İyâdî, Mektebetü's-Safâ, Kahire 2003-1424.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ankara 2006.

Öztürk, Yakup, "Evliya Çelebi'nin İzinde-Galata'dan Tophane'nin Merhumlarına", *Mostar Kültür ve Aktüalite Dergisi*, sayı: 65, Temmuz 2010.

Subkî, el-Halebiyyât, *Cem'ul-Cevâmî bi Şerhu'l -Mahallî Cemi'l-Cevâmî ve Haşiyetü'l-Benânî*, Kahire 1995.

Suç Türü ve Suçun İşlendiği İle Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler, Erişim Tarihi: 15. 01. 2013, <http://www.tuik.com.tr>.

Şâfî, *Eşbâh ve'n-Nezâir*, yy. tsz., 236.

Şâtibî, Ebû İshâk İbrâhim b. Musa, *el-Muvafakat Fî Usûli 'ş-Şerîa*, Dâru Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 2005, II, 344; İbn Kayyim el-Cevziyye.

Şevkânî, Ali b. Muhammed, *Neylu'l-Evtâr Şerh'u Müntekâ'l-Ahbâr*, Dâru'l- Vefâ, Mısır 2008.

Şeyh Nizam ve Ulemai'l-Hind, *Fetâva'l-Hindiyye fi mezhebi İmam-ı Azam Ebû Hanîfe Nu'man*, Dâru'l-Fikr, Amerika 1991.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsa es-Sevre, *Câmiu's-Sahîh*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2001-1421.

Yatkın, Nihat, *Günah ile İlgili Bir Hadîsin Tahlili*, İlahiyat Yay.,Ankara 2006.

Zeydan, Abdu'l-Kerim, *el-Medhal li-Dirâseti 'ş-Şerîati'l-İslamiyye*, Müessesetu'r-Risale Nâşirûn, Beyrut 2006-1426.

Yektar, Osman Nedim, "Sünnet'te Suç ve Suçlu", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Erzurum 2014.

Yiğit, Yaşar, "İslam Ceza Hukukunda Af ve Pişmanlığın (Tevbe) Cezalara Etkisi", *D.İ.D.*, sayı: 3, cilt: 37, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001.